

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Studijní program: **Specializace ve zdravotnictví**

Studijní obor: **NMgr. Adiktologie – kombinovaná forma**

Bc. Dominika Roztočilová DiS.

**Vliv psychedelické zkušenosti na postoje k užívání návykových látek:
zakotvená teorie**

The influence of psychedelic experience on attitudes to the use of addictive
substances: a grounded theory

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. Jaroslav Vacek PhD.

Praha, 2021

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze 15.7.2021

Bc. Dominika Roztočilová

Podpis: .....

Identifikační záznam:

ROZTOČILOVÁ, Dominika. *Vliv psychedelické zkušenosti na postoje k užívání návykových látek: zakotvená teorie* [The influence of psychedelic experience on attitudes to the use of addictive substances: a grounded theory]. Praha, 2021. 73 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí závěrečné práce, Mgr. Jaroslav Vacek PhD.

Poděkování:

Mé obrovské dík patří zejména vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Jaroslavu Vackovi PhD. za jeho cenné rady, připomínky a odborné vedení. Také děkuji své rodině za trpělivost a podporu, kterou mi během náročných chvil v průběhu psaní poskytovala a mé milované dceři, na kterou nebyl v poslední době čas, který by si zasloužila. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala respondentům za jejich čas a ochotu.

Abstrakt:

Východiska: Psychedelická zkušenost je fenomén, který v posledních letech nabývá na významu a je předmětem mnoha výzkumů. Zajímavý je zejména terapeutických potenciál psychedelických látek a samotné psychedelické zkušenosti nejen na duševní poruchy obecně, ale také na závislostní poruchy. Přitom jde o fenomén, který sahá hluboko do historie, kdy byly psychedelické látky vyhledávány za účelem změněných stavů vědomí během šamanských rituálů. V novodobé historii se jedná o látky, které jsou často spojovány se jménem Albertem Hofmannem v souvislosti s objevem účinků LSD. Jedná se o látky, které jsou relativně bezpečné a nevykazují potenciál vzniku závislosti, z tohoto důvodu podléhají velkému vědeckému zájmu.

Cíl práce: Záměrem této práce je porozumět psychedelické zkušenosti a jejímu vlivu na postoje k užívání návykových látek a také tomu jaký význam dávají této zkušenosti samotní respondenti. Hlavním cílem je zejména popis vlivu psychedelické zkušenosti na postoje k užívání návykových látek. Jakým způsobem ke změně dochází, zda jsou si toho sami respondenti vědomi a jak to vnímají.

Výzkumný soubor: Výzkumný soubor tvoří 5 respondentů, kteří byli vybráni metodou záměrného výběru a metodou sněhové koule.

Metody: Vzhledem k volbě designu zakotvené teorie, byla zvolena za metodu tvorby dat především metoda polostrukturovaných rozhovorů doplněná o narativní rozhovor. Získaná data byla analyzována metodou otevřeného kódování a doplněna metodami axiálního a selektivního kódování.

Výsledky: Respondenti popisují bohaté psychedelické zážitky až spirituálního charakteru, které pro ně měly obrovský význam. Během analýzy se ukázalo, že vnímání psychedelické zkušenosti je také možné rozumět jako důsledku interakce mezi dvěma různými fenomény, a to tím, jak uživatele psychedelik ovlivňovalo samo prostředí a s jakým očekáváním a vnitřním nastavením do této zkušenosti respondenti šli. Co se týče hlavní výzkumné otázky, ukázalo se, že psychedelická zkušenost je zejména prostředek ke změně, a to zejména skrze jiné psychologické fenomény jakými jsou náhled, sebepoznání či rozšíření životní smysluplnosti. Mezi specifické charakteristiky dotazovaných uživatelů psychedelik patří především vztah k přírodě, odpor k systému a zájem o duchovní přesah či spiritualitu.

Závěr: Práce pojednává o zajímavém fenoménu psychedelické zkušenosti a rozšiřuje poznání v této oblasti. Záměr práce a její cíle byly naplněny. Psychedelická zkušenost skutečně disponuje schopností ovlivňovat postoje k užívání návykových látek, a to zejména skrze zprostředkování cesty k sobě, uvědomění si vlastní smysluplnosti či získáním náhledu. Bez další terapeutické práce však její vliv postupně vyprchává.

Klíčová slova: psychedelická zkušenost – psychedelika – závislost – transpersonální změna

Abstract

Background: Psychedelic experience is a phenomenon that has become increasingly important in recent years. It is the subject of much research. The therapeutic potential of psychedelic substances and psychedelic experience for mental disorders, but also for addiction disorders, is interesting. This is a phenomenon that goes deep into history. Psychedelic substances were sought for altered states of consciousness during shamanic rituals. In recent history, these are substances that are often associated with the name Albert Hofmann in connection with the discovery of the effects of LSD. These are substances that are relatively safe and do not have the potential to be addictive, and are therefore of great scientific interest.

Aim: The aim of this thesis is to understand the psychedelic experience and its influence on attitudes to the use of addictive substances, as well as the importance of the respondents themselves to this experience. The main goal is to describe the influence of psychedelic experience on attitudes to the use of addictive substances. How is the change taking place, whether the respondents themselves are aware of it and how they perceive it.

Sample: The research group consists of 5 respondents who were selected by the method of intentional selection and the method of snowball.

Methods: Due to the choice of the design of the grounded theory, the method of data creation was chosen mainly the method of semi-structured interviews supplemented by a narrative interview. The obtained data were analyzed by open coding method and supplemented by axial and selective coding methods.

Results: Respondents describe rich psychedelic experiences of a spiritual nature, which were of great importance to them. The analysis showed that the perception of psychedelic experience can also be understood as a consequence of the interaction between two different phenomena, namely how psychedelic users were affected by the environment itself and with what expectations and internal settings respondents went to this experience. As for the main research question, it turned out that psychedelic experience is mainly a means to change, especially through other psychological phenomena such as insight, self-knowledge or expanding the meaning of life. The specific characteristics of the interviewed users of psychedelics include, in particular, the relationship to nature, resistance to the system and interest in spiritual overlap or spirituality.

Resume: This thesis deals with an interesting phenomenon of psychedelic experience and expands knowledge in this area. The intention of the work and its goals were fulfilled. Psychedelic experience does have the ability to influence attitudes toward substance use, especially through mediating the path to oneself, realizing one's own meaningfulness, or gaining insight. Without further therapeutic work, however, its influence gradually fades.

Keywords: psychedelic experience – psychedelics – addiction – transpersonal change

OBSAH

1	Úvod	9
2	Lidské vědomí	10
2.1	Změněné stavy vědomí	12
2.2	Psychedelická zkušenost	13
3	Psychedelika	15
3.1	Vymezení pojmů	15
3.1.1	Psychoaktivní látky obecně.....	15
3.1.2	Psychedelické látky	16
3.2	Rozdělení psychedelických látek	17
3.2.1	Klasická psychedelika.....	17
3.2.2	Atypická psychedelika.....	20
3.3	Mechanismus účinku	20
3.4	Historie užívání psychedelických látek	21
3.4.1	Historie psychedelického výzkumu v ČR.....	23
4	Terapeutický potenciál psychedelik	25
4.1	Komplexní pohled na terapeutické využití psychedelik v léčbě závislosti ..	26
4.1.1	Biologické aspekty	26
4.1.2	Psychologické aspekty	28
4.1.3	Sociální aspekty	30
4.1.4	Spirituální aspekty	31
4.2	Důsledky a možná rizika spojená s užíváním psychedelik.....	32
5	Cíle výzkumu a výzkumné otázky	34
6	Metodika výzkumné práce	35
6.1	Výzkumný soubor	36
6.1.1	Charakteristika výzkumného souboru	37
6.2	Popis vybraných metod tvorby dat	37
6.3	Popis vybraných metod analýzy dat.....	39
7	Etické náležitosti výzkumu	40
8	Rozbor výsledků	41
8.1	Ústřední koncept: Psychedelická zkušenost	41
8.1.1	Prožitek navozený prostředím.....	41
8.1.2	Prožitek navozený vnitřním nastavením	43
8.1.3	Popisované psychedelické zážitky	44
8.1.4	Vnímání významu psychedelické zkušenosti	46

8.2	Vztah psychedelické zkušenosti ke změně postojů k návykovým látkám...	47
8.2.1	Užívání a význam návykových látek v životech respondentů.....	48
8.2.2	Prostor pro změnu	50
8.3	Specifické charakteristiky respondentů	55
8.3.1	Motivace k užívání návykových látek	55
8.3.2	Specifické charakteristiky a motivy k užívání psychedelik.....	58
9	Souhrn výsledků	60
10	Diskuse a závěr	64
11	Limity výzkumné práce	67
12	Seznam použitých zdrojů	68

1 Úvod

Užívání psychoaktivních látek je fenomén relativně běžný a mnohdy považovaný za normální, ačkoli valná část těchto látek vede k mnoha problémům v různých oblastech života jedince a jeho okolí. Psychoaktivní látky jsou pak jejich uživatelé často vyzdvihovány a odpůrci naopak devalvovány.

Pravdou je, že ne všechny psychoaktivní látky, způsobují takové negativní důsledky. V posledních letech se v adiktologické praxi stále častěji setkáváme s pojmem změněný stav vědomí spojovaný právě s psychedeliky. Jedná se též o látky, které mění duševní, ale také fyziologické procesy s tím rozdílem, že nevykazují potenciál vzniku závislosti tak, jako tomu bývá u ostatních známých psychoaktivních látek. Psychedelika mají své kořeny již v dávné minulosti, kde bývaly součástí různých obřadů či rituálů, s cílem dosáhnout změněných stavů vědomí, a to zejména kvůli kontaktu s vyššími silami a tzv. transcendenci.

Aktuálně je s psychedeliky a jejich výzkumem u nás spojována zejména Česká psychedelická společnost (CZEPS), která vznikla právě za účelem otevření prostoru ke zkoumání těchto látek, a zvýšení povědomí o jejich účincích, ale i rizicích směrem ke společnosti.

Když jsem přemýšlela nad tématem, které by mohlo být zkoumáno, velkou inspirací mi byli lidé popisující účinky psychedelických látek a vlivu psychedelických zkušeností na jejich život. Hluboké zážitky změněných stavů vědomí, přinášející pocity jednoty a životní smysluplnosti mě uchvátil natolik, že směr, kterým jsem se chtěla ubírat byl jednoznačný. Zároveň jsem pocítila potřebu pochopit, popsat a porozumět danému fenoménu a jeho vlivu na postoje daných uživatelů i k ostatním návykovým látkám. Definovala jsem si tedy výzkumný problém a vycházela jsem tedy ze své osobní zkušenosti při odvozování výzkumné otázky, jak popisují Strauss a Corbinová (1999).

Bezesporu vnímám i potřebu zpochybnění popisovaných fenoménů a uvedení subjektivních motivů na pravou míru. Když jsem navíc zjistila, že se v posledních letech věnuje mnoho odborníků i zkoumání terapeutického potenciálu psychedelik a že je fenomén prožitku psychedelických zkušeností u uživatelů návykových látek popisován velmi zřídka, rozhodla jsem se doplnit dosavadní poznání v této oblasti.

2 Lidské vědomí

Fenomén lidského vědomí – jedná se téměř o zcela neuchopitelnou oblast, na kterou lze nahlížet z různých úhlů pohledů. Proto dodnes neexistuje jednoznačná a platná definice tohoto složitého komplexního pojmu. Dle Koukolíka (2013) se jedná zejména o pojem velmi hluboký a pro mnoho lidí nepředstavitelný. Velkou otázkou je stále vztah mozku a vědomí.

Lidské vědomí je tedy jednoznačně naší součástí, jedinečností. Fascinuje řadu odborníků, a to zejména z řad filozofů a psychologů. To je také jeden z důvodů, proč existuje celá řada teorií a vědních disciplín, které po svém zkoumají tento fenomén.

Z historického filozofického hlediska se předpokládá, že člověk je složen ze dvou hlavních částí, tedy z těla a duše, které se vzájemně ovlivňují. Toto obecné tvrzení je v podstatě v souladu s lidskou zkušeností a také s kulturní a náboženskou tradicí. Pro toto pojetí lidského vědomí se užívá pojem **dualismus** (Plháková, 2003). Představitelem této teorie je francouzský filozof a matematik René Descartes (1596-1650), „*který předpokládal existenci dvou radikálně odlišných substancí, jimiž jsou rozprostraněná hmotná substance (res extensa) a duchovní substance (res cogitans), jež nezabírá žádný prostor a jejímž hlavním atributem je myšlení*“ (Clarke, 1997; Plháková, 2003, s.57).

Problém však nastává při zamyšlení se nad tím, jak spolu tedy tyto dvě zcela odlišné substance interagují? Descartes ani žádní další zastánci dualismu na tuto otázku však nebyli schopni jednoznačně odpovědět (Dennett, 1991). Možná proto někteří teoretici přišli s tzv. psychofyzickým paralelismem. Ten odůvodňuje paralelní fungování obou systémů tak, aniž by se dostávaly do vzájemné interakce (Plháková, 2000).

Nejzajímavější teorií je **teorie idealistická**, se kterou přišel anglický filozof George Berkeley (1685-1753) dle kterého, vše, co vnímáme, je pouze produktem našeho vědomí. Tímto se dostáváme k samé podstatě fenomenologické psychologie, mezi jejíž představitele patří právě George Berkeley, Edmund Husserl (1859-1938) a Martin Heidegger (1889-1976), pro kterou je právě vědomí centrem lidské existence.

„*Vědomí je fakt sám o sobě, který je bezprostřední, autonomní a neredukovatelný. Je to princip subjektivity, jehož realita je intuitivně zřejmá (evidentní) a který nemá žádné prostorové umístění*“ (Rao, 1998, s.163; Plháková, 2003, s.58).

Na idealistické teorie navazuje tzv. **mentalismus**, který zdůrazňuje mimo jiné i existenci mentálních fenoménů, které pracují nezávisle na nervové soustavě. U některých mentálních prožitků může být jejich vazba i na tělesné procesy jasná, ale je obtížné je pojmenovat z neurofyziologického hlediska. Navíc je přirozené, že člověk chce především mluvit o svém prožívání právě přirozeným jazykem než hledat odpovědi a porozumění v neurofyziologických procesech.

Ještě je třeba zmínit materialistické pojetí vědomí, které předpokládá, že mentální fenomény souvisí zejména s mozkovou funkcí (Pstružina, 1998; Plháková, 2003).

Z výše uvedeného je zřejmé, že pojetí vědomí není úplně jednoznačné, že zde dochází k jakémusi střetu filozofických, biochemických a přirozených postojů k mysli a tělu kde se postupně v samém středu objevuje mozek (Nosek, 1977; Kulišťák, 2003). *„Je to mozek, který dnes začíná plnit svět, nebe, země, bozi, bližní, srdce apod., a k němuž jsou mysl, vědomí, duch a s ním i celá naše bytost podstatně jak fyzicky, tak metaforicky připoutány“* (Searle, 1992; Kulišťák, 2003, s.216).

Dle Williama Jamese (2001) je lidské vědomí velmi **dynamické**. Autor je jeden z významných postav novodobé psychologie, kterou definuje jako vědu o mentálním životě, o životních fenoménech, které chápe jako bezprostřední vědomou zkušenost, za kterou vděčíme mozku. Vědomí sám definuje jako: *„spojitý proud psychických zážitků, v němž nedochází k žádným ostrým přerušením. Existují v něm sice časové prodlevy, dané zejména údobím spánku, ale lidé se po probuzení na proud vědomí snadno napojí“* (James, 2001; Plháková, 2003, s.61).

Vědomí je tedy **kontinuální**, což je výsledkem toho, že každý stav mysli je čistě osobní a jedinečný. Dále je specifické svou **proměnlivostí**, která je daná vlivem nabývajících zkušeností (James, 2001; Plháková, 2003).

Většina psychologů při zkoumání vědomí akceptuje i evoluční hledisko. Vědomí disponuje rozmanitými obsahy, kam zařazujeme myšlenky, pocity, vjemy, ale i rozhodování a plánování s cílem přežít a přizpůsobit se okolnímu prostředí. Z tohoto důvodu má vědomí několik funkcí. Díky němu jsme schopni sledovat sebe a své okolí a ovládat jej v závislosti na našich motivech a možnostech. Rovněž je účast vědomí nezbytná při osvojování si nových vědomostí a dovedností. Je také nositelem osobní identity, skrze něj jsme schopni hovořit s druhými lidmi a vytvářet interpersonální vztahy (Plháková, 2003).

2.1 Změněné stavy vědomí

Myslím, že můžeme s jistotou říct, že většina z nás stráví největší část svého života ve stavu bdělosti a plného vědomí, kdy máme plnou kontrolu nad svým tělem. Je to stav, který prakticky považujeme za normu, pak je tedy na jakékoli odchylky nahlíženo jako na patologický stav. Jak bylo výše zmíněno, může jít o stavy bezvědomí či jiné poruchy vědomí, které vyžadují lékařskou intervenci. Existují však situace, kdy dochází ke změně vědomí, aniž by se jednalo o známky onemocnění (Plháková, 2003).

Tak jak existuje široké spektrum změněných stavů vědomí, které se dají považovat za určitý patologický stav, obsahem této kapitoly budou kvalitativní změny vědomí, u kterých nedochází k nevratným změnám a u kterých existuje určitý potenciál, těmto stavům se jinak také nazývá mimořádné stavy vědomí.

Dle historického pojetí byly změněné stavy vědomí **podstatnou součástí lidské existence**. Byly využívány domorodými kulturami za různými účely a byly vyvolávány různorodými technikami včetně využití halucinogenních rostlin.

Naše kulturní zvyky a normy však považují za jediný správný vědomý stav bdělosti a vnímání změněných stavů vědomí v lidech obecně vyvolává negativní reakce (Goleman, 2001).

Jak je z výše uvedeného zřejmé, je obtížné definovat a sjednotit fenomén vědomí, je tedy až s podivem, že koncept změněných stavů je relativně dobře definovaný.

Plháková (2003) popisuje změněné stavy vědomí jako **mentální stav**, který je odlišný od normálního bdělého stavu, aniž by musel být neodbytně patologický, rovněž je právě vysoce pravděpodobné, že dochází ke kvalitativním změnám, které se týkají celého systému psychických funkcí.

Tart (1969) pak tyto stavy vnímá jako **kvalitativní změny** vnímané subjektivně jako ty, které jsou velmi odlišné od běžného stavu bdělosti a mohou být vyvolány různými prostředky. Tak jako Tart, popisují Atkinsonová et al. (1995) změněné stavy za jevy čistě **subjektivní**.

Jak dodává Grof (1992), u změněných stavů vědomí dochází až k dramatickým zážitkům, které jsou specifické intenzitou, živostí a reálností vnímání, které má mnohdy až přesah nad pojetí reality všedního světa.

Stavy změněného vědomí se staly předmětem transpersonální psychologie s až spirituálním přesahem. K jejich dosažení lze využít například holotropní dýchání, meditační techniky, bubnování, zpěv či užití psychoaktivních látek s psychedelickým účinkem. Představitelem tohoto směru je zejména Stanislav Grof, který je známým specialistou právě na holotropní dýchání, a proto raději používá pojem holotropní stavy (Grof, 1992). Naopak jeho kolega v tomto oboru Leary et al. (1999) se specifikuje zejména na zkoumání psychedelických látek, psychedelické zkušenosti a jejich účinků.

Holotropní stavy dle Grofa (1992) definují jejich směřování k celistvosti, která se údajně vyskytuje přirozeně v našem nitru. Holotropní stavy hluboce mění vědomí, kdy však jedinec neztrácí úplný kontakt s realitou. Grof věnuje svou pozornost zejména transformačnímu až léčivému potenciálu těchto stavů (Grof, 1992; Grofová, 1998).

2.2 Psychedelická zkušenost

Pro vysvětlení pojmu psychedelické zkušenosti začneme nejdříve vysvětlením významu slova psychedelický. První, kdo přivedl tento výraz na svět, byl britský psychiatr Humphry Osmond v roce 1956 v souvislosti s účinky LSD a meskalinu (Stafford & Bigwood, 1977). Jedná se o spojení dvou řeckých slov, tedy *psyché* = duše a *delein* = učiniti zjevným. Pak se dá tedy tento pojem chápat jako něco, co **odhaluje skryté obsahy mysli** (Metzner, 2011). Jinak také chápáno jako mysl-manifestující (*psyché-delein*) (Korčák et al., 2019).

Dle Learyho et al. (1999, s.4) je „*psychedelický zážitek cestou do nových oblastí vědomí. Jeho obzor a obsah je bez hranic, transcendence verbálních předloh, časoprostoru a ega či identity je však charakteristická.*“ Strassman (2005, s. 25) popisuje v souvislosti s psychedelickou zkušeností hluboké zážitky, „*jakými mohou být euforie, hluboký intelektuální či spirituální vhled a osvobození se od daností fyzického těla*“. Dále dle něj, pak psychedelika skrze psychedelickou zkušenost „*ukazují podvědomé součásti myšlení a cítění, které jsou skryté, potlačené, zastřené, zapomenuté, mimo naše vidění, možná i zcela neočekávané, ale přesto bezprostředně přítomné*“ (Strassman, 2005, s. 25).

Stavů změněného vědomí, jakým psychedelická zkušenost bezesporu je, lze dosáhnout i různými metodami. Dle Grofa (1988) neexistují nikterak zásadní rozdíly mezi zážitky vyvolanými psychedeliky či jinými metodami, meditací, zpěvem, bubnováním či holotropním dýcháním.

Tak jak tvrdí Leary et al. (1999, s.4): „*transcendentní zážitek nevytváří podaná látka. Ta hraje pouze úlohu chemického klíče – otevírá vědomí a uvolňuje nervovou soustavu z jejího běžného chodu. Povaha transcendentního zážitku závisí téměř výlučně na tzv. setu a settingu.*“ Dle Stanislava Grofa (1988) má psychedelická zkušenost významný potenciál k osobní transformaci, může být pro člověka velmi významná tím, že **může vést ke změnám v myšlení a chování**, a to zejména v případech, že jsou zachovány vhodné podmínky.

Psychedelickou zkušenost je velmi obtížné vysvětlit, přesně vymezit a definovat. Závisí na úhlu pohledu a zejména na teoretickém ukotvení. Nicméně není možné ji nechat bez vysvětlení s ohledem na její praktické využití. Pokorný (2016) vnímá psychedelickou zkušenost jako rozsáhlou oblast a je si vědom toho, že je nemožné ji zařadit do předem dané teorie o vědomí. Dále však připouští, že se právě teoretické vědění a zkušenost spolu nějakým způsobem podněcují. „*Stejně jako zkušenost přetváří myšlení, tak také myšlení přetváří zkušenost, protože do něj aktivně vstupuje prostřednictvím svých konceptualizací.*“

Psychedelickou zkušenost pak shrnuje jako: „*nechat se přetvořit, transformovat v kontaktu s ní, ale i nechat myšlení aktivně vstupovat do zkušenosti bez nároku na její definitivní vyčerpání a diskurzivní reglementaci*“ (Pokorný, 2016, s.113).

Zde uvádím pro představu popis změněného stavu vědomí s pomocí psychedelik, jak jej popisuje Frances E. Vaughan v článku Ricka Strassmana (1984): „*Pohled na svět, který této zkušenosti dával největší smysl, byl zjevně mystický. Subjektivní ani objektivní pól zkušenosti nemohly obsáhnout celek. Byla zřejmá možnost překročení hranic mezi sebou a druhým, iluzorní podstata ega, vzájemná závislost protikladů, relativní povaha dualismu a řešení paradoxu v transcenci. Veškerý mentální obsah byla prostě hra nebo tanec života a to, co se dalo vědět o vědomí, se stalo středem mé pozornosti. Psychodynamický materiál, který se dostal do vědomí, se zdál irelevantní. Moje osobní drama nebylo o nic důležitější než hraní světla na filmovém plátně. Dokonce i pocity radosti, extáze a osvobození při uvolňování připoutanosti byly méně důležité než vhled a pocit poznání nebo zapamatování si nevyslovitelné pravdy.*

“

3 Psychedelika

3.1 Vymezení pojmů

3.1.1 Psychoaktivní látky obecně

Užívání psychoaktivních látek je celosvětově rozšířený fenomén. Dle Kudrleho (2003) jsou důvodem k jejich vyhledávání hlubší motivace a potřeby. Existuje velké množství teorií, které popisují příčiny vzniku závislosti, ale nejen jí. Na vznik a vývoj závislosti, ale také na pohnutky vedoucí k užívání psychoaktivních látek, lze nahlížet různými úhly pohledu.

Nejkomplexnější je ten, který zahrnuje biologické, psychologické, sociální a spirituální až existenciální aspekty. Například se jedná o potřebu vyhnout se bolesti a utrpení, tedy tzv. sebemedikace nebo o touhu po výkonnosti, pocitu euforie a potěšení, ba i dokonce o touhu po pocitu sounáležitosti, splynutí se světem či se sebou samým (Kalina, 2015).

Dle Kaliny (2001, s.89) můžeme psychoaktivní látky definovat jako „*látky, které mění duševní procesy, tj. myšlení nebo emoce.*“ Pojem psychoaktivní nese stejný význam jako psychotropní, což je v širším významu jakákoli látka ovlivňující centrální nervovou soustavu. Z tohoto důvodu se takto označují nejen látky nelegální, ale také legální, využívající například k léčbě duševních poruch.

Psychoaktivní látka nemusí být nutně látkou podněcující vznik závislosti (Kalina, 2001). Je tedy velmi důležité si uvědomit, že mezi psychoaktivními látkami panují značné rozdíly. Jak tvrdí sám Hofmann (1997), není třeba ani zmiňovat jakým rozsáhlým problémem jsou návykové látky způsobující závislost, mezi které řadíme např. alkohol, pervitin či heroin. Závislost výrazně zasahuje nejen do života jedince a jeho rodiny, ale také do společnosti jako celku a vážným způsobem škodí nejen fyzickému, ale i psychickému zdraví.

Na druhé straně existují látky, které nedisponují potenciálem ke vzniku závislosti. Například dle Tylše et al. (2014), jsou do této skupiny zařazována právě psychedelika, která jsou předmětem této práce. Možným důvodem je pravděpodobně tzv. tachyfylaxe, tedy rychlé vymizení účinků látky i při jejím opakovaném užívání. I Nichols (2004) zmiňuje zásadní rozdíl mezi psychedeliky a ostatními návykovými látkami. Kdy za psychedelika považuje halucinogenní látky s rychlým antidepresivním účinkem.

Rovněž je důkaz, že jejich užití působí neuroplastické změny v mozku, což vede ke změnám ve struktuře osobnosti. To je jeden z mnoha důvodů, proč jsou psychedelika předmětem výzkumu k použití při léčbě depresí, úzkostí nebo i závislostních poruch (Vaidya et al., 1997).

Existuje několik způsobů, jak lze klasifikovat psychoaktivní látky. Ve společnosti je nejznámější dělení na legální a nelegální látky nebo na tzv. měkké a tvrdé drogy. V odborných publikacích se však nejčastěji uplatňuje dělení psychoaktivních látek dle účinků na psychiku, tedy na látky tlumivé, psychomotorická stimulantia a halucinogeny (Zábranský, 2003). Právě halucinogeny jinak nazývaná psychedelika jsou předmětem této práce a jejich podrobnější popis nalezneme níže.

Kudrle (2003) rozlišuje několik motivů k užívání určité skupiny psychoaktivních látek. Dodává, že tyto motivy mohou být z určité části vědomé i nevědomé. Opioidy jsou specifické svým tlumivým efektem a mohou být vyhledávány k tlumení jak tělesné, tak duševní bolesti. Stimulantia jsou látky nabuzující, přinášející euforii, čímž mohou zvyšovat pocit slasti, sebevědomí a odolnosti. Psychedelika pak mohou být vnímána jako most ke kontaktu s nejhlubšími obsahy lidské psychiky a tím rozšiřovat aspekt spirituality a smyslu života.

3.1.2 Psychedelické látky

Z výše uvedeného je zřejmé, že psychedelika jsou látky, které **disponují schopností navozovat stavy změněného vědomí** (Studerus et al., 2010). Připomeňme si, že právě psychedelika jsou „*látky zjevující cosi z nejhlubších úrovní lidské psychiky*“ (Kudrle 2003, s.145). Také dle Kalweita (2005) působí psychedelika na změnu vědomí tak, že se do vědomí dostávají nevědomé skutečnosti světa, čímž dochází k expanzivnímu rozšíření vnímavosti a tím k vědomí větší životní smysluplnosti tzv. transcendenci.

Obecně se dá tedy říct, že psychedelika jsou látky, které mění vnímání, myšlení, ale také emotivitu a kognitivní funkce. Jejich výhodou je fakt, že nejsou toxické a nemají závislostní potenciál. Případné nebezpečí lze spatřit například v důsledcích bad tripu a možná také v rozvoji psychózy u citlivějších jedinců (Postránecká et al., 2019).

Podle Miovskeho (2003) se jedná o skupinu látek, která podléhá největšímu vědeckému zájmu nejen pro své specifické účinky, ale zejména pro jejich tajemnou sílu a kulturní bohatství.

Samotný název této skupiny látek má bohatý vývoj, proto se můžeme setkat nejen s označením psychedelika a halucinogeny, ale také „s termíny jako např. *delirogeny, psychotomimetika, psychodysleptika, fantastika atd.*“ (Miovský, 2003, s.169).

Nichols (2016) nepovažuje termín halucinogeny za nijak zvlášť popisný a užitečný, protože ve většině případů naznačuje, že tyto látky v zásadě produkují halucinace, což není to, co dělají u většiny uživatelů v běžných dávkách. Navíc je termín halucinogeny často používán pro větší spektrum psychoaktivních látek, včetně kanabinoidů, extáze či disociačních látek. Proto sám autor preferuje termín psychedelika.

Dá se tedy říct, že jejich definice a rozdělení se mnohdy setkávají s neshodami. Pro příklad uvedu například konopí s účinnou látkou THC, které má sice rozdílné složení než většina psychedelik, pravda je ale taková, že u některých uživatelů navozuje změněné stavy vědomí s hlubokým významem (Stafford, 1992). Proto například Nichols (2016), za psychedelika považuje především klasické serotonergní halucinogeny, což jsou látky, které mají zejména agonistický nebo částečně agonistický účinek na receptory serotoninového 5-hydroxytryptaminu (5-HT_{2A}) v mozku. Jejich kategorizaci uvedu v následující kapitole.

3.2 Rozdělení psychedelických látek

Psychedelika jsou chemické látky, které lze rozdělovat dle různých kritérií. Nejobecnější dělení, se kterým se můžeme vůbec setkat, je na látky přírodní, kam patří například meskalin a psilocybin; na látky semisyntetické, kam spadá ibogain; a na látky syntetické, kam řadíme například LSD (Miovský, 2003).

Z hlediska jejich chemického složení je však můžeme klasifikovat na dvě hlavní skupiny. Na psychedelika klasická a atypická (Calvey & Howells, 2018; Cink & Andrashko, 2019). Zároveň se ale mezi psychedelika někdy zařazují i látky, která v určitých dávkách u některých jedinců vyvolávají podobné stavy, je řeč právě například o THC nebo MDMA (Cink & Andrashko, 2019).

3.2.1 Klasická psychedelika

Klasická psychedelika, jinak také serotonergní psychedelika nesou svůj název právě podle oblasti, na kterou působí. Serotonin je významný neurotransmitter a neuromodulátor, společně se svými receptory tvoří serotonergní systém, skrze něj pak ovlivňuje centrální nervovou soustavu. Hlavními procesy jsou ovlivňování emocí a nálad, rovněž také ovlivnění chuti k jídlu, spánku či sexuálního apetitu (Michelsen et al., 2008). Právě psychedelické prožitky jsou ovlivňovány působením psychedelik na serotoninové receptory (Nichols, 2004).

Strassman (2005) rozděluje klasická psychedelika na dvě další podskupiny, tedy na tryptaminy a fenylethylaminy. Zatímco Cink & Andrashko (2019) popisují tři skupiny klasických psychedelik, tedy tryptaminy, lysergamidy a fenylethylaminy.

Tryptaminy jsou příbuzní aminokyselině tryptofanu a rovněž jsou to látky velmi podobné molekule serotoninu. Jejich základ tvoří indolové jádro s navázaným ethylovým řetězcem a aminovou skupinou (Strassman, 2010; PubChem, 2021). K tryptaminům patří například DMT (N, N-dimethyltryptamin), psilocybin (4fosforyloxy-N, N-dimethyltryptamin) a také ibogain (12methoxyibogamin) (Stafford, 1992; Strassman, 2005).

DMT je látka, kterou sám Strassman (2005) nazývá jako „*molekulu duše*“. Délka působení DMT je v lidském těle však značně limitována velmi krátkým poločasem rozpadu, proto se užívá jako směs, která rovněž obsahuje beta-karbolíny, působící jako inhibitory monoaminooxidázy (MAO) (Hrdina et al., 2020). Nejčastěji je tedy tato látka podávána skrze šamanský nápoj Ayahuasca. DMT je součástí všeho živého, jedná se o přirozenou součást všech živých organismů na této planetě (Strassman, 2005). I Cink & Andrashko (2019, s.155) dodávají, že DMT „*přirozeně vzniká v lidském i zvířecím organismu a také je produkováno některými rostlinami jako například Psychotria viridis nebo Diplopterys cabrerana.*“

Jedná se o jedno z nejsilnějších psychedelik, které vyvolává specifické psychedelické zážitky, jakými jsou i mimotělní cestování či setkávání se s vyššími bytostmi (Borowsky et al. 2001). Zároveň se o této látce hovoří v souvislosti s regulací zánětlivých procesů, a dokonce i protinádorové imunity (Cink & Andrashko, 2019).

Ayahuasca je psychoaktivní nápoj připravovaný z odvaru listů keře *Psychotria viridis* a kůry liány *Banisteriopsis caapi*. Je už tisíce let využívána domorodými kmeny jižní Ameriky, pro svůj transpersonální až spirituální efekt. Užívání tohoto mystického a hluboce kulturního nápoje je vždy spojováno s rituálním obřadem prováděným zkušeným šamanem (Strassman, 2005; Metzner, 2018).

Psilocybin se vyskytuje v řadě psychoaktivních hub, nejznámější z nich jsou tzv. lysohlávky. Ukázalo se mimo jiné, že tato látka ovlivňuje i jiné než serotoninové receptory, zvyšuje dopamin ve striatu, což vede k velmi intenzivním prožitkům euforie až depersonalizace (Nichols, 2004). V současnosti je psilocybin velmi kontroverzní látkou. Na straně jedné podléhá rozsáhlému výzkumu v oblasti terapeutického využití, na straně druhé je na něj z řad veřejnosti velmi negativně nahlíženo, a to zejména pro své specifické halucinogenní účinky napodobující psychózu (Tylš, 2015). Přitom farmakologické vlastnosti této látky potvrzují relativně vysokou bezpečnost a nízkou toxicitu (Tylš et al., 2014).

Dalším známým tryptaminovým psychedelikem je **ibogain**. Jedná se o alkaloid izolovaný z keře *Tabernanthe iboga*, který se nachází v deštných pralesech středozápadní Afriky. Ke stavům změněného vědomí se užívají vyšší dávky, které dříve sloužily zejména ke kontaktu s bohy. Dnes je tato látka předmětem výzkumu, neboť nabízí potenciál využití při léčbě závislosti na heroinu (Schultes et al., 2000)

Fenylethylaminy jsou strukturálně velmi jednoduché alkaloidy, jejichž sloučeniny vykazují významné psychoaktivní vlastnosti. Jejich základ tvoří fenylové jádro spolu s navázaným ethylovým řetězcem a aminovou skupinou. Jsou obsaženy i v různých přírodních zdrojích, například čokoládě (Strassman, 2010; PubChem, 2021).

Mezi fenylethylaminy patří také dopamin, adrenalin nebo noradrenalin (Cink & Andrashko, 2019). Z psychoaktivních látek sem zařazujeme přírodní meskalin (3,4,5-trimethoxy-fenylethylamin), nebo také syntetické 2 C-B (4-brom-2,5dimethoxyfenylethylamin) (Strassman, 2005). Dále se do této skupiny někdy zařazuje MDMA, které je ale spíše pro své účinky označováno jako empatogen (Cink & Andrashko, 2019).

Meskalin je známé psychedelikum s velmi slabým účinkem. Nachází se v rostlině *Peyote* nebo kaktusu *San Pedro*. Účinky meskalinu se využívali již před tisíci lety Indiány na území jižní Ameriky (Pubchem, 2021).

Mezi klasická psychedelika patří i tzv. **ergoliny**, zde tedy konkrétně deriváty ergolinu, kam patří LSD (Calvey & Howells, 2018). Někdy hovoříme o samostatné skupině tzv. lysergamidů (Cink & Andrashko, 2019).

Nejznámějším zástupcem je alkaloid **LSD** – diethylamid kyseliny lysergové. Tato látka byla poprvé hydrolyzována z námelu parazitující houby *Claviceps purpurea* Albertem Hofmannem. Do této skupiny patří ale také LSA, přírodní látka vyskytující se v rostlinách *Ipomoea violacea* či *Argyreia nervosa* a další syntetické či přírodní látky (Hofmann 1997).

LSD bývá někdy popisováno jako LSD-25 a to z toho důvodu, že šlo o 25. syntetizovanou látku v laboratoři (Hofmann, 1997). Jedná se o látku s rozsáhlou historií, užívá se zejména orálně ve formě papírku. Účinky na psychiku jsou známé již po užití 20 µg, dávky nad 200 µg jsou dávky s velmi intenzivním účinkem (Hofmann 1997).

Terapeutické využití LSD opět zaznamenalo na začátku tohoto století velký vědecký zájem spolu s dalšími psychedeliky v léčbě různých duševních poruch včetně závislosti (Češková, 2018).

3.2.2 Atypická psychedelika

Mezi atypická psychedelika patří zejména disociativní nebo také disociační látky, kanabinoidy, ale také antagonisté muskarinového receptoru a entaktogeny jinak také empatogeny (Calvey, & Howells, 2018).

Primárně **disociativní látky** obsahují skupinu látek způsobujících amnézii a pocit oddělení od okolního prostředí tzv. derealizaci, z čehož je také odvozen jejich název. Do této skupiny patří ketamin, fencyklidin (PCP) ale také oxid dusný a dextromethorfan (Herling et al., 1981). Dle Rotha et al. (2002) je disociace typická i pro účinnou látku Šalvěje divotvorné tzv. salvatorin.

Ketamin (N-methyl-d-asparát) je látka využívána ve zdravotnictví jako anestetikum. V poslední době je předmětem mnoha výzkumů při léčbě depresí či úzkostných poruch (Nichols, 2016). Ve velmi malých subanestetických dávkách navozuje podobné stavy jako klasická psychedelika (Cink & Andrashko, 2019).

MDMA je blízko také skupině fenylethylaminů (3,4- methylendioxy-N-metamfetamin), nicméně vykazuje jisté rozdíly ve struktuře fenylového jádra, což posléze vede k zesílení jeho stimulačních vlastností a emocionálních prožitků, a proto nese spíše název **empatogen** (Nichols, 2004).

3.3 Mechanismus účinku

Mechanismus účinku psychedelických látek je předmětem mnoha výzkumů a stále se nepodařilo jej jednoznačně určit. Je velmi důležité zmínit, že účinky vyvolané psychedeliky jsou vysoce závislé na setu (mentální očekávání) a settingu (prostředí). Správné nastavení usnadňuje pozitivní intenzivní prožitek, zatímco u nestrukturovaného nastavení je spíše pravděpodobné, že nedojde k pozitivnímu výsledku (Nichols, 2016). I Johnson et al. (2008) popisují, že to, jak ovlivní psychedelická látka vědomí, závisí na mnoha faktorech.

Například dle výzkumu (Studerus et al., 2010; Nichols, 2016), kteří zkoumali účinky psilocybinu, vyšlo najevo, že na účinek psilocybinu hrají důležitou roli právě nefarmakologické faktory. Zkoumané proměnné zahrnovaly nejen věk, pohlaví, vzdělání, ale také osobnostní rysy, předchozí zkušenosti s drogami, duševní stav před požitím drogy, experimentální prostředí a dávku drogy.

Jak již bylo výše zmíněno, psychedelika jsou zejména látky, které **působí agonisticky na serotoninové 5-HT_{2A} receptory** a to zejména na neokortikálních pyramidových buňkách v mozku (Nichols, 2016; Aghajanian & Marek, 2002). Tento mechanismus je zásadní právě pro vyvolání halucinogenního efektu (Lira et al. 2007).

Největší hustota serotoninových 5-HT_{2A} receptorů se nachází v prefrontálním kortexu, jedná se tedy o část mozku, která bývá nejčastěji spojována s účinky psychedelik. Právě toto mozkové "centrum" umožňuje lidem vědomí sebe sama, abstraktní myšlení, plánování, udržování krátkodobé paměti a rovněž utváření určitých vzorců chování podle situací které prožíváme (Willins et al., 1997).

Jak tvrdí Tylš (2017), klasická psychedelika **působí na serotonergní systém podobně jako moderní antidepresiva**. Mechanismem antidepresivního působení, který je pravděpodobně společný jak pro antidepresiva, tak i pro psychedelika, je **neuroplasticita**. Carhart-Harris et al. (2016) a Postránecká (2019, s. 24) dodávají, že *„na rozdíl od nutnosti dlouhodobého užívání v případě antidepresiv se zdá, že psychedelika mohou po jedné dávce vyvolat svůj proneuroplastický účinek.“*

Nedávné studie mimo jiné poukázaly na to, že klasická psychedelika ovlivňují i dopaminergní, glutamatergní a GABAergní systém (Calvey & Howells, 2018).

Mechanismus účinku u atypických psychedelik je velmi specifický, což odráží v podstatě jejich celou specifickou skupinu. Například disociativní psychedelika účinkují zejména jako antagonisté NMDA receptorů, ale také opět ovlivňují i dopaminergní systém a částečně i ten serotoninový (Watts et al., 2017).

Kanabinoidy pak působí jako agonisté kanabinoidních receptorů CB1 a CB2. Nicméně aktivace těchto receptorů opět souvisí se zvýšeným množstvím receptorů serotoninu, konkrétně 5-HT_{2A}, která jsou spojována právě s klasickými psychedeliky (Franklin & Carrasco, 2012).

3.4 Historie užívání psychedelických látek

Ačkoli ne všechny psychedelické látky mohou být ve společnosti známé, jejich historie sahá až tisíce let zpět. Velmi dlouho se používají v předindustriálních kulturách po celém světě, a to zejména k léčení, při mystických a náboženských obřadech. Specifické stavy vyvolané právě halucinogenními rostlinami jsou často považovány za setkání s bohy. Jejich účinky se používají také k předpovídání budoucnosti, k diagnostice a léčbě nemocí, a zejména k provádění toho, čemu dnes říkáme psychoterapie (Grinspoon & Bakalar, 1983).

I Kudrle (2003) považuje psychedelika za historicky nejstarší drogy, jejichž užívání bývalo už dávno spojováno s léčením a snad i ke komunikaci s nadpozemskými bytostmi v průběhu nejrůznějších šamanských rituálů. Rituálů, které byly často prováděny právě s cílem dosažení osobního růstu a transformace.

Dle Strassmana (2010) byly účinky psychedelických hub využívány například při lovu a rovněž jim byl vedlejším efektem hub stimulován vývoj řeči. Je také možné, že díky psychedelickým zážitkům začaly první náznaky náboženské ideologie.

Tak či onak, během vývoje naší společnosti začalo převládat spíše materialistické postavení a určitý vliv psychedelické zkušenosti pomalu zanikal. *„Jedinou významnější „institucí“, která již od svých nejranějších počátků považovala rostlinná psychedelika za základní prvek náboženské a spirituální aktivity, byl šamanismus“ (Strassman, 2010, s.25).*

Psychedelika jsou pravděpodobně nejstarší skupinou psychofarmakologických látek známých člověku. Například ve starověké Indii se užívala látka známá jako Soma, což byl opojný nápoj využívaný během rituálních obřadů. O této látce jsou zmínky v Rgvédě, indických védských textech. Ve starobylé vesnici Eleusis se konal každoroční celonoční obřad, o kterém se předpokládá, že zahrnoval požití halucinogenního nápoje známého jako kokeov a sloužil k dosažení hlubokých poznatků o životě (Nichols, 2016).

Také dle Pettigrewa (2011) lze ve skalním umění v Austrálii a Tanzanii nalézt jedinečné symboly hlavy houby, což poukazuje na kulturní šamanské praktiky využívající psychoaktivní houby.

Ve zkratce *„rostliny, které lze nazvat čistě psychedelické, obsahují látky související s LSD, meskalinem a psilocybinem a používají se hlavně v Mexiku a Amazonii. Amazonští indiáni používají šňupací tabáky a nápoje vyrobené z různých směsí rostlin obsahujících harmala alkaloidy, dimethyltryptamin (DMT) a další tryptaminy“ (Grinspoon & Bakalar, 1983, s.8).*

Tyto směsi známe pod pojmy jako yage, ayahuasca a natema. Ayahuasca, která má dlouhou historii používání domorodci v amazonském údolí Jižní Ameriky, je nápoj vyráběný odvarem dvou rostlin, kůry z vinné révy *Banisteriopsis caapi* a listů z *Psychotria viridis* a obsahuje psychoaktivní látku DMT (Nichols, 2016). V Mexiku je nejčastěji užíván kaktus peyot, houby psilocybin a také dva druhy svlačce obsahující amidy kyseliny lysergové, které úzce souvisí s LSD (Grinspoon & Bakalar, 1983).

Moderní historie psychedelik je spojena s rokem 1943 a se jménem Albertem Hofmannem, který tehdy izoloval námelový alkaloid diethylamid kyseliny lysergové (LSD). V té době objevil jeho obrovský efekt na změnu myšlení. Jeho unikátní objev pak v následujících letech zvedl zájem o další podobné látky a podnítil další výzkum v této oblasti (Stafford & Bigwood, 1977). Právě v té době se zrodila myšlenka skupiny halucinogenních, psychotomimetických nebo psychedelických drog.

Posléze v průběhu padesátých a počátku šedesátých let byly dokonce psychedelické drogy, zejména LSD a meskalin, volně dostupné lékařům, psychiatrům v Evropě a ve Spojených státech. Tyto látky byly považovány za potencionálně terapeutické a přemýšlelo se o nich jako o zajímavém nástroji pro zkoumání lidské mysli. Tehdy se nezdály nijak obzvláště škodlivé a rovněž ani natolik atraktivní, aby se staly problémem (Strassman, 1984).

V polovině šedesátých let se masivně rozšiřovalo užívání psychedelických látek ve společnosti v rámci rekreačních účelů což odstartovalo politický boj (Bonson, 2018). Ačkoli v té době vycházelo velké množství článků, které hovořily o celé řadě problémů, na které se dá využít psychedelická terapie, včetně alkoholismu, obsesivní neurózy a dětského autismu, pod tlakem represe tak publikační a terapeutická praxe v této oblasti skončila, částečně i kvůli ztrátě zájmu (Strassman, 1984).

Mezi průkopníky rekreačního užívání psychedelik lze považovat také hnutí Hippies, které vyvolalo sporné debaty o rizicích s užíváním spojených. Na základě toho byl v roce 1970 přijat komplexní drogový zákon, kde je většina „halucinogenů“ včetně marihuany klasifikována na seznamu zakázaných látek. Tento zákon tedy nakonec vedl k úplnému zastavení výzkumu psychedelických látek (Strassman, 1984; Bonson, 2018).

Aktuálně tedy podléhají psychedelické látky v Evropě i USA kontrole a jsou označovány za látky s velkým potenciál ke zneužití, což mimo jiné ztěžuje jejich výzkum (Nichols, 2004).

3.4.1 Historie psychedelického výzkumu v ČR

Historické stopy psychedelického výzkumu lze spatřit již v tehdejší Československu, kde probíhal výzkum LSD, konkrétně v roce 1953. To se zde později také vyrábělo, a to přímo v chemických závodech pod obchodní značkou „Lysergamid“ za velmi dobrou částku, a proto bylo Československo považováno za největšího producenta LSD (Hausner & Segal, 2016).

Dle Vejmolý (2017) se v tehdejší Československu také hojně zkoumaly účinky psilocybinu v době jeho masivního užívání. Lékaři a další odborní pracovníci se dobrovolně stavěli do role experimentátorů a zkoušeli jeho účinky přímo na sobě a posléze popisovali změněné stavy vědomí.

Od 50. let se využívalo LSD za terapeutickým účelem, a to přímo na psychiatrické klinice v Sadské u Prahy. Docházelo zde přímo k řízené psychedelické terapii, a to pod vedením tehdejšího primáře MUDr. Hausnera. Menší dávky LSD byly podávány zejména úzkostným či depresivním pacientům s dlouhodobou psychoterapeutickou podporou. Ke konci 60. let pak mělo až 30 lékařů povolení k podávání tohoto psychedelika. Začátkem 70. let byl však psychedelický výzkum zastaven (Hausner & Segal, 2016).

Aktuálně probíhá psychedelický výzkum v Klecanech u Prahy, a to konkrétně v Národním ústavu duševního zdraví (NÚDZ) od roku 2015. Na tomto místě ještě nedávno stálo Psychiatrické centrum Praha, které je spojováno s významnou osobností Stanislavem Grofem a výzkumem LSD.

U nás je v tomto oboru aktivní také zejména Česká psychedelická společnost, která vznikla za účelem psychedelického výzkumu. V říjnu v roce 2015 se díky jejich aktivitě mohl, po více než 40 letech, za účelem terapeutického výzkumu psychedelik, začít znovu podávat psilocybin dobrovolníkům (Česká psychedelická společnost, 2021).

4 Terapeutický potenciál psychedelik

Dle Postránecké (2019) se mezi odborníky stále intenzivněji diskutuje o potenciálním využití psychedelik při **léčbě různých duševních poruch**, například deprese, posttraumatické stresové poruchy, obsedantně-kompulzivní poruchy ale také právě závislosti. Toto využití psychedelik je nám známo již od poloviny 20. století. „*V posledních letech se v odborné i laické veřejnosti intenzivně diskutuje otázka využití psychedelik jak v léčbě poruch duševního zdraví a závislosti, tak v oblasti sebepoznání a seberozvoje*“ (Mravčík et al., 2020, s.34).

Dle posledního výzkumu (Bláhová, 2021), uvedlo 63 % respondentů, že užití psychedelik mělo pozitivní vliv na jejich životní spokojenost. „*Předpokládá se, že pokud může jedna traumatická událost formovat život, jedna terapeutická událost jej může změnit*“ (Strassman, 1984, s.132).

Také kvalitativní a populační studie ukazují, že je rekreační užívání psychedelik spojeno se sníženým výskytem problémů duševního zdraví (Bouso et al., 2012; Carhart-Harris & Nutt, 2010, 2013; Hendricks et al., 2015; van Amsterdam et al., 2015 in Postránecká, 2019).

Psychedelická zkušenost tedy může pozitivně ovlivňovat postoje uživatelů, a to k různým oblastem jejich životů, včetně samotné závislosti (Carhart-Harris et al., 2016; Liechti et al., 2017).

Bohužel se však v době volné lásky a drog propagované hnutím Hippies rozšířilo užívání psychedelik volně do společnosti, což posléze vedlo k nutnosti zásahu a zákazu užívání těchto látek. Tento krok měl však zásadní vliv i na výzkum psychedelik a jejich využití (Češková, 2018). K tomuto postoji vedlo také vědomí toho, že psychedelika jsou schopna imitovat psychózu, přičemž ji však mohou být na druhé straně schopny léčit (Korčák et al., 2019).

Co se týče vlivu psychedelik na problematiku závislosti, existuje řada studií, která prokázala **příznivý efekt při léčbě samotné závislosti**. A to na alkoholu (Bogenschutz et al., 2015), tabáku (Johnson et al., 2014), opiátech a dalších látkách (Brown, 2013; Thomas, et al., 2013).

Nesmí zde chybět zmínka o České psychedelické společnosti, která každoročně, a to již od roku 2016 realizuje několik vzdělávacích akcí právě o léčebném potenciálu psychedelik, včetně závislostí. V jednom ze svých článků hovoří o tom, že psychedelická zkušenost je participanty ve výzkumech považována za velmi významnou pro jejich další život tím, jak dokáže měnit lidské vnímání, myšlení a také prožívání (Korčák et al., 2019).

Pojďme se také podívat na přibližný počet uživatelů psychedelik v České republice. Dle nového průzkumu v této oblasti, užilo „*odhadem 5-6 % (370–440 000) obyvatel ČR ve věku 15-64 let některou psychedelickou látku, z toho 4-5 % halucinogenní houby, 1-2 % LSD a 1 % ayahuascu. V posledních 12 měsících pak některou klasickou psychedelickou látku užilo odhadem 0.8–1.9 %, což je asi 56-133 000 uživatelů z populace ČR (Bláhová et al., 2021, s.1).*“

Jen pro srovnání naproti tomu pak asi 12,1 % obyvatel ČR ve věku 15-64 let užilo jakoukoli nelegální návykovou látku v posledních 12 měsících, což je asi 847 000 uživatelů z populace ČR.

4.1 Komplexní pohled na terapeutické využití psychedelik v léčbě závislosti

Vzhledem k mé analytické povaze považuji za nesmírně důležité přistupovat k problematice užívání návykových a vlastně i ostatních psychoaktivních látek komplexně. Proto bude v následujících podkapitolách rozebírán vliv psychedelik a psychedelické zkušenosti na léčbu závislosti z bio-psycho-socio-spirituálního pohledu.

4.1.1 Biologické aspekty

Na biochemické rovině mají veškeré psychoaktivní látky významný vliv na neurochemické děje v mozku. Právě v souvislosti s drogovou závislostí se často setkáváme s pojmy pozitivní a negativní posilování, motivace, systém odměny a neuroadaptace.

Příjem psychoaktivní látky je podněcován pozitivními stimuly, mezi které patří například právě žádoucí slastný prožitek po užití a za nepříjemné stimuly se považuje odvykací stav, který je typický velmi nepříjemnými symptomy. „*Klíčovou součástí drogových závislostí jsou změny v motivaci ke droze a ke zdrojům přirozené odměny*“ (Kalina, 2015, s.146). Jednoduše řečeno, pro mozek je důležité vyhledávat slast a vyhnout se nelibosti. Rovněž víme, že u návykových látek s potenciálem vzniku závislosti vede opakované užívání k výrazným změnám v mozku, tzv. neuroadaptaci (Kalina, 2015).

Od poloviny minulého století se v souvislosti s drogovou závislostí hovoří o tzv. mozkovém systému odměny. Jedná se v podstatě o jeden z nejdůležitějších autoregulačních mechanismů, který zajišťuje potřeby nezbytné pro přežití. Tento systém, který je součástí limbického systému, motivuje člověka k chování, které v něm vyvolává libé pocity a patří sem i hormon dopamin (Kalina, 2015).

Právě dopamin a jeho transmise, jsou spojovány s odměnou, potěšením či motivací (Barrett et al., 2009; Kalina, 2015). Považuji za důležité zmínit, že návykové látky (například pervitin) ovlivňují dopaminovou transmisi několikanásobně více než přirozené odměny (jako je jídlo, sex apod.) Opakované užívání návykových látek pak ve finálním důsledku vede k vyčerpání dopaminu, a to posléze vede ke slabší odměně po užití a intenzivnějšímu cravingu, případně odvykacímu stavu (Raboch & Zvolský, 2001).

Jak tvrdí Rothman et al. (2007) podle modelu tzv. duálního deficitu, abúzus návykových látek vede nejen k vyčerpání dopaminu, ale i serotoninu, jehož nízká hladina vede též k odvykacímu syndromu a cravingu. **Terapeutické intervence z hlediska biochemické úrovně by měly směřovat tedy k vyrovnaní hladin těchto neurotransmiterů.** Jak bylo již výše zmíněno, právě klasická psychedelika působí na serotonergní systém podobně jako moderní antidepressiva (Tylš, 2017). Rovněž mají **proneuroplastický účinek**, a to již po první dávce (Carhart-Harris et al., 2016).

Psychedelické látky tedy mohou pomoci v léčbě závislosti na biochemické úrovni (Brierley & Davidson, 2012; Prickett & Liester, 2012;). A to na alkoholu (Bogenschutz et al., 2015), tabáku (Johnson et al., 2014), opiátech a dalších látkách (Brown, 2013; Thomas, et al., 2013).

Pojďme si ještě připomenout, jak jednotlivé látky působí na biochemické úrovni. LSD působí primárně na serotoninové receptory, viz. klasická psychedelika, ovlivňuje však i dopaminergní, adrenergní a glutamátergní receptory, které souvisí s kvalitou spánku (De Gregorio et al., 2018; Liechti, 2017).

Psilocybin jakožto také zástupce klasických psychedelik působí na serotoninové receptory 5-HT1A a 5-HT2A (Tylš, 2015). Opět však působí i na dopaminergní, glutamátergní a GABAergní receptory (Vollenweider, 2001). Podobně pak působí i DMT.

Ibogain je naopak využíván v rámci pomyslné detoxifikace, má výrazný anti-cravingový efekt na kterém se zúčastňuje mnoho neurochemických systémů, včetně ovlivnění dopaminergní transmise. Rovněž blokuje opiátové, a i nikotinové receptory (Fišerová, 2002).

O významu psychedelických látek na biochemické úrovni hovoří mnoho teorií, které vznikly právě v tomto století díky rozvoji zobrazovacích metod a tím rozvíjejících se znalostech o struktuře a funkci lidského mozku. Viz. například teorie entropického mozku Carhart-Harrise, koncepce repertoáru příčin a následků či teorie prediktivního kódování (Korčák et al., 2019).

Všechny tyto teorie prakticky propojují znalosti lidského vědomí s funkcemi mozku, jedná se v podstatě o propojování biochemických a psychologických aspektů, proto je důležité si připomenout, že tyto oblasti nelze striktně rozdělovat a že se vzájemně ovlivňují.

4.1.2 Psychologické aspekty

Pokud bychom se bavili o psychogenních příčinách užívání psychoaktivních látek, mohli bychom uvažovat již o samém počátku vývoje lidského jedince. Tedy, že psychogenní faktory, které mohou mít vliv na případný abúzus drog, lze spatřit již v perinatálním období. Nehovoříme zde o nějakých fyziologických poruchách, ale o prožívání matky během těhotenství, či traumatech v průběhu porodu (Kudrle, 2003). K těmto teoriím dnes přispívají právě rozsáhlé výzkumy stavů změněného vědomí, *„kde respondent často znovuprožívá sekvence zážitků souvisejících s těmito perinatálními traumaty a dokončuje psychologickou práci na jejich přijetí a integraci“* (Grof, 2000; Kudrle, 2003, s.92).

Nicméně, samo psychologické paradigma má vícero pohledů odvíjejících se podle různých psychoterapeutických přístupů. Dle behaviorální teorie je návykové chování chápáno jako chování naučené, zde je mimo jiné vidět přesah i do sociální oblasti. Kognitivní teorie předpokládají, že abúzus je důsledkem tzv. jádrových přesvědčení utvářených v dětství. A nakonec psychodynamické teorie, které spatřují podstatu problémů zejména ve špatném vývoji, který je důsledkem problematických vztahů v raném dětství a vede k poruchám ve struktuře osobnosti (Kalina, 2015).

Motivy k užívání návykových látek mohou být různé, jedním z často užívaných příčin je teorie sebemedikace, tedy touha uniknout od nepříjemných psychických stavů. Zároveň samotné užívání návykových látek ovlivňuje biochemické děje v mozku, které posléze ovlivňují duševní rozpoložení, uživatelé drog se pak tedy točí v začarovaném kruhu.

Právě účinky psychedelických látek mohou mít různý psychologický přesah.

Existuje několik výzkumů, které se zabývají vlivem psychedelik na léčbu závislosti, a to zejména na psychické úrovni (McKenna, 2004; Shanon, 2014; Bouso & Riba, 2014; Grof, 2014).

Dle Grofa (2000) je z tohoto hlediska významný právě účinek psychedelik, který **zpřístupňuje cestu do nevědomí** a umožňuje tak objevit doposud skryté obsahy mysli. Veškeré psychoaktivní substance a psychedelika nevyjímaje, vyvolávají rozmanité a mnohdy i velmi **silné emoční reakce**.

I na základě mnoha výzkumů se dá říct, že psychedelika fungují rovněž **jako emoční katalyzátory**, které v kombinaci s psychoterapií mohou vést ke katarzi potlačených pocitů a emocí. Tento fakt může mít mimo jiné pozitivní vliv právě na vývoj a změnu postojů k návykovému chování (Postránecká, 2019). Dle Korčáka et. al (2019) prokázalo několik studií účinků psilocybinu **vliv na změnu životních postojů a chování**.

Samy emoce mají obrovský terapeutický význam, protože vše, co se děje nabývá na hlubokém a osobním významu. Emocionální psychedelická zkušenost může mít tedy významný očišťující efekt skrze katarzi negativních emocí, které udržovaly četné obrany skryté, a které bývají často důvodem k vyhledávání návykových látek.

Psychedelická terapie má dle Abrahama Maslowa obdobu v představě o špičkovém zážitku. Uživatel psychedelik se díky psychedelickému prožitku cítí nějak spojen s vyšší mocí, nabývá přesvědčení, že je součástí něčeho mnohem širšího, než si doposud myslel, a díky pocitu očištění, uvolnění a radosti se stará trápení pak mohou zdát triviální (Strassman, 1984).

Také Postránecká (2007) vnímá psychedelika jako specifická mimo jiné i v potenciálu **získání nového smyslu života a prohloubení jeho významu**. Psychedelika nevyvolávají totiž jen vizuální změny vnímání, jak by se dalo očekávat. Jak popisují Korčák et al. (2019), psychedelika ovlivňují způsob prožívání ega, ve smyslu rozpouštění hranic. Tím, jak dochází ke změně prožívání vlastního já (ega), vedou účinky až k velmi silným mystickým zážitkům, které mají obrovský psychologický přesah.

Rovněž je velmi důležité zmínit, že středně silné dávky ovlivňují vnímání jen částečně, tedy, že sám uživatel si je často **vědom změny vnímání**, což mu umožňuje získat větší náhled, pravé poruchy vnímání nastávají až při podání vyšších dávek (Korčák et al., 2019).

„Rekreační užívání bylo ve skutečnosti spojené s prohlubováním mezilidských vztahů, pozitivním přístupem k sobě a tělu a s přijetím potlačených emocí“ (Watts et al., 2017; Postránecká, 2019, s. 24).

Také jak tvrdí Offord & Bennett (2002) in Postránecká (2019, s. 24) *„Interpersonální problémy, nízké sebevědomí a negativní sebevědomí jsou výraznými rizikovými faktory pro rozvoj závislosti“*, pak se užívání psychedelik v tomto ohledu jeví jako ochranný faktor. Třeba v případě závislosti, může být výsledkem osvobození od návykových látek, skrze obohacení pustého či stresujícího způsobu života, a také skrze **prohlubování interpersonálních a intrapersonálních vztahů**.

Psychedelika mají význam i ve změně vnímání života a smrti, například jak praví esej Waltera Clarka, právě psychedelické látky mu **pomohly s myšlenkami na vlastní smrt a obnovení chuti k životu**. Není neobvyklé, že lidé všech věkových skupin, užívající psychedelika, tvrdí, že se přestali obávat smrti. Což znamená, že na základě psychedelické zkušenosti by lidé mohli být schopni čelit smrti a psychologicky ji přijmout. O tomto vypovídá experiment v poskytování psychedelického zážitku pro umírající ve Státní nemocnici v Marylandu a později i v Marylandském psychiatrickém výzkumném ústavu, ve kterém figurovala i známá osobnost Stanislav Grof. Zde se onkologicky nemocným pacientům podávala terapeutická dávka LSD.

„Podle testů a klinických pozorování se zdálo, že zkušenosti s psychedeliky dramaticky snižují depresi, napětí, bolest a strach ze smrti u jedné třetiny pacientů a mírně u jiné třetiny (Viz Richards et al., 1972; Grof et al., 1973; Richards et al., 1977)“ (Strassman, 1984, s.67).

4.1.3 Sociální aspekty

V tomto případě je opět znovu velmi obtížné nějakým způsobem oddělit psychologickou rovinu od té sociální, protože se tyto roviny vzájemně velmi ovlivňují.

Jak již bylo výše zmíněno, užívání psychedelických látek bylo spojováno rovněž s **prohlubováním mezilidských vztahů** (Watts et al., 2017; Postránecká, 2019, s. 24). Dá se předpokládat, že pokud se podaří změny na intrapersonální úrovni, vede to k ovlivnění i interpersonálních vztahů. Právě dle Kjellgrena et al. (2009) uváděli uživatelé psychedelik **větší míru empatie a motivaci ke změně** v rámci interpersonálních konfliktů. V rámci terapie pak psychedelická zkušenost vede také k prohlubování terapeutického vztahu (Bouso et al., 2012).

Terapeutický vztah a jeho kvalita je jedním z nejdůležitějších faktorů úspěšné terapeutické práce, a to nejen u léčby závislostí. Užívání návykových látek může být jednak příčinou špatných sociálních vazeb, tak ale i jejím důsledkem (Kalina, 2015).

Psychedelická zkušenosti má dle Grofa obrovský význam a stavy po užití psychedelických látek *„mohou zmírnit rozličné formy emočních a psychosomatických poruch stejně jako problémy v mezilidských vztazích. Mohou také snížit agresivní tendence, zlepšit vystupování, zvýšit míru tolerance k druhým a podstatně zlepšit obecné kvality lidského života“ (Grof, 2007, s.47).*

Grof dále považuje za důležitý hluboký pocit spojení a jednoty s přírodou a s ostatními lidmi. Tyto změny považuje za naprosto přirozené a vázající se na proběhlý transpersonální zážitek, aniž by muselo dojít k přesvědčování (Grof, 2007).

Psychedelické rituály jsou také rovněž vykonávány ve větším počtu osob. Pocit sounáležitosti, spojení, ale i přijetí v rámci tohoto zážitku může mít ohromný vliv na socializaci a další interpersonální vztahy. Pobytí ve skupině osob, která má podobné hodnoty, zájem o osobní rozvoj a uzdravení se, může mít velmi motivační efekt a přispět k lepšímu pochopení prožitého zážitku a tím i snadnější změně ze závislostního chování.

4.1.4 Spirituální aspekty

Právě spirituální rozměr rozšiřuje zbývající výše uvedená paradigmatu v adiktologii již více než deset let (Kalina, 2015). Ačkoli si pravděpodobně většina z nás pod tímto pojmem představí spojení s náboženskou ideologií, prakticky se významy, kterých spiritualita v průběhu let nabývala, podstatně měnily. V současnosti existuje velké množství výkladů, které směřují jiným směrem než právě k náboženství. Dle Štampacha (2006, s. 92) můžeme spiritualitu obecněji definovat jako „*bezprostřední osobní prožívání vztahu k transcendentní skutečnosti*“.

Například dle Moorea (2007, s. 240) „*se o spiritualitu jedná v každém pokusu proniknout k neviditelným faktorům v životě a v každé snaze o překročení osobních, konkrétních a konečných jednotlivostí tohoto světa*“.

Aktuální psychologické a psychoterapeutické výzkumy, a posléze i přístupy, směřují již spíše k univerzálnímu pojetí spirituality jakožto k existenciálnímu fenoménu lidského bytí (Misauerová, 2011). Podobný postoj zaujímá také Nešpor (2013), dle kterého zahrnují aspekty spirituality zejména smysluplnost a důležitost života, hodnoty a přesvědčení, vnitřní růst a transcenci, tedy zkušenost s dimenzí přesahující osobní Já, ale rovněž spojení a rozvíjení života.

Jak je z výše uvedeného zřejmé, může být vyšší **touha po smysluplnosti, splynutí se světem, se sebou samým a s ostatními**, jednou z motivací k užívání psychedelických látek. V podstatě i Kalina (2008) se přiklání k tomu, že tento způsob hledání vyššího smyslu bytí, určitého přesahu, provází lidstvo již od nepaměti. Nicméně upozorňuje také na to, že užívání „*bez kontextu pevného řádu společenství a zasvěceného průvodcovství však nemusí vůbec očekávání duchovního rozvoje naplnit a může vést k pouhému okrašlování reality, vyhledávání psychického dobrodružství anebo k dezintegraci*“ (Kalina, 2008, s. 244).

Právě problémem při duchovním rozvoji skrze psychoaktivní látky, totiž často bývá potenciál závislosti u některých typů z nich. Kalina & Těmínová (2006) in Kalina (2008, s. 244) tvrdí, že „čím vyšší má droga potenciál pro závislost, tím nižší má potenciál spirituální.“ Dále dodávají, že i při užití návykové látky s vysokým závislostním potenciálem, zažívají klienti jakýsi spirituální, extatický okamžik, který je ale jen velmi omezený a neotevívá cestu vzhůru ke skutečnému sebepoznání.

Doposud zjištěné informace o psychedelické zkušenosti a jejího vlivu na drogovou závislost (Grof, 2007; Miller, 2009; Morgan, 1999) kladou důraz také na spirituální rovinu a její nezpochybnitelný význam. Spiritualita se objevuje v oblasti závislosti dlouhou dobu, svou nezastupitelnou roli však má od rozšíření anonymních alkoholiků a narkomanů, jejichž program je založen zejména na duchovním rozvoji.

Právě i sám Grof (2007) předpokládá, že nedostatek spirituality v naší společnosti je jedním z důvodů k vyhledávání návykových látek.

Spirituální zážitky mohou být sice mnohdy až iracionálního obsahu, je však pravdou, že mají obrovský dopad na změnu vnímání, hodnotový systém, pojetí smyslu života apod (Prickett & Liester, 2012). Intenzivní zážitky pocitů jednoty, transcendence, kontaktu s něčím vyšším mohou vést k nalezení vnitřní pohody a smyslu života a skrze to mohou měnit životní styl spojený s užíváním návykových látek.

Dle Moodyho (2014) mohou být i zážitky blízké smrti něčím, co vede uživatele návykových látek k **přehodnocení hodnotového systému a nalezení smyslu života**.

4.2 Důsledky a možná rizika spojená s užíváním psychedelik

Stanislav Grof poznamenává, že největší prospěch má užívání jen ve smyslu **psychedelické terapie pod dohledem**, a že jen tato zkušenost může uživatele posunout směrem k seberealizaci (Strassman, 1984). Rovněž Strassman (2005) zjistil, že **užití psychedelik ve vhodných podmínkách** nevykazovalo téměř žádné komplikace. Naopak užití psychedelik nejistého složení, nevhodné dávky, lidmi s psychiatrickým onemocněním či menší psychickou stabilitou, případně v kombinaci s jinými psychotropními látkami, vykazovalo významné až fatální komplikace.

Jak uvádí Nichols (2004), dle dosavadních výzkumů je zřejmé, že jejich farmakologická aktivita neumožňuje vznik závislosti. I Postránecká et al. (2019) zmiňují, že se jedná o látky, které nejsou toxické a nemají závislostní potenciál. Strassman (2005) přidává, že tyto látky mají rychlý rozvoj tolerance, kromě DMT a časté užívání nepřináší pak kýžený efekt.

Bogenschutz & Ross (2018) tvrdí, že se s nadužíváním psychedelik setkat můžeme, nicméně dodávají, že se nejedná o látky, které by byly vnímány jako celkově škodlivé a s potenciálem chronické závislosti a kompulzivního chování.

Ačkoli přináší psychedelické látky velmi intenzivní zážitky, jejich **toxicita je nízká**, a tedy i **riziko předávkování a úmrtí je opravdu velmi malé** (Bogenschutz & Johnson, 2016; Bogenschutz & Ross, 2018).

Předávkování psychedelickými látkami je prakticky nemožné a smrt, která by byla způsobena samotným předávkováním není známa. Potíž bývá především ve zkresleném vnímání reality některých jedinců (Halpern & Pope, 1999).

Možným a pravděpodobně i největším rizikem mohou být důsledky tzv. bad tripu (Postránecká et al., 2019). Těmto problémům se však dá předcházet, a to zejména vhodným setem a settingem (Leary et al., 1999; Hartogsohn, 2017; Johnson et al., 2008). I dle Bogenschutze & Johnsona (2016) jsou nežádoucí účinky při odborném použití velmi vzácné.

Za nejpravděpodobnější se jeví také **možný vznik psychotického či jiného duševního onemocnění u predisponovaných jedinců** (Bogenschutz & Ross, 2018). Proto je opět kladen důraz na vyhledávání především terapeutického užití psychedelik pod odborným dohledem s předem aplikovaným vyšetřením. Psychiatrické onemocnění této povahy v rodině je jasnou kontraindikací k terapeutickému využití psychedelik.

„Celkový charakter intoxikace, závisí na individuálních očekáváních („set“) a charakteru prostředí („setting“) (Hartogsohn, 2016; Ševčík, 2017). Pokud je člověk kvalitně připraven na psychedelický prožitek (cítí se bezpečně) a je i adekvátní setting, je úzkostných momentů v průběhu intoxikace výrazně méně než v opačném případě“ (Korčák et al., s.11).

5 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Záměrem této práce je porozumět psychedelické zkušenosti a tomu jaký význam má tato zkušenost pro samotné respondenty, jak je ovlivnila a jak jim případně změnila vnímání dalších návykových látek.

Hlavním cílem je popsat vliv psychedelických zkušeností na postoje k užívání návykových látek. Zajímá mě, zda má zážitek vyvolaný užitím psychedelik vliv na změnu postoje k užívání návykových látek, a tudíž i vliv na případné budoucí užívání či abstinenci. Zejména jakým způsobem ke změně dochází, zda jsou si toho sami respondenti vědomi a jak to vnímají.

Na základě stanovených cílů výzkumu bylo možné definovat základní výzkumnou otázku a z nich déle odvozené výzkumné otázky rozvíjející oblast zájmu.

Znění hlavní výzkumné otázky je následující:

Jakým způsobem ovlivňuje psychedelická zkušenost postoje k užívání návykových látek?

Níže jsou uvedeny odvozené výzkumné otázky:

- **Jaké psychedelické zážitky respondenti popisují, jaký pro ně mají význam?**
- **Jaký je vztah mezi psychedelickou zkušeností a užíváním návykových látek? A jak tomu respondenti sami rozumí?**
- **Jaký vliv mají charakteristiky respondentů na postoje k užívání psychedelických látek?**

Ačkoli toho o psychedelické zkušenosti bylo popsáno již mnoho, včetně terapeutického potenciálu k léčbě závislosti, není toho příliš psáno o postojích samotných uživatelů psychedelických látek. O tom, jak psychedelickou zkušenost vnímají, jak je ovlivnila ve vztahu k ostatním návykovým látkám.

Diplomovou práci mám v úmyslu definovat teoretickou základnu, která by mohla být dále zkoumána a tím mohla být přínosná pro rozvíjející se oblast adiktologického zájmu.

6 Metodika výzkumné práce

V následujících kapitolách popíšu zvolenou metodologii s předpokládanou realizací výzkumu.

Z metodologického hlediska jsem zvolila **kvalitativní přístup**, který se zakládá na užití kvalitativních metod v různých fázích výzkumného procesu, díky čemuž poskytuje lepší, a především hlubší porozumění danému problému.

Zatímco se dle Reichela (2009) u kvantitativního přístupu předpokládá, že předmět zkoumání je nějakým způsobem měřitelný, tříditelný a uspořádatelný, tedy že získaná data jsou kvantifikovatelná. Využívá kvalitativní přístup, dle Miovskeho (2006, s.18) „*principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky.*“ Kvalitativně orientovaný výzkum je také typický podrobnějším popisem případu se zohledněním toho, jak na případ působí kontext, podmínky a situace (Hendl, 2016).

Kvalitativní přístup nabízí nepřeborné množství výzkumných designů. Zvoleným designem této diplomové práce je **zakotvená teorie**.

Při úvahách, jaký typ výzkumného plánu zvolit, jsem přemýšlela nad tím, jaké výsledky od výzkumu očekávám a co vlastně chci zjistit. Vzhledem ke stanovenému cíli je nevhodnější volbou zakotvená teorie. Přičemž nejde úplně tak o teorii, ale o specifickou strategii výzkumu, kdy výzkumné postupy vedou k návrhu nové teorie, vybrané problematiky, která je zakotvená v datech vznikajících během výzkumu, jejímž výsledkem je teoretická konstrukce reality. Postup výzkumu začíná tedy nejprve sběrem dat, pokračuje analýzou a končí následným porovnáním dat s odbornou literaturou (Hendl, 2016).

Podle zakotvené teorie tak jak ji vnímají Strauss a Corbinová (1999) zkoumáme nějakou oblast zájmu a očekáváme co se objeví za významné jevy na základě indukce. Teorie tedy není východiskem této práce a naším cílem není její ověřování, ale naopak teorii tvoříme pomocí analýzy dat. Výsledkem je porozumění novým jevům a jejich teoretická interpretace.

Smyslem této práce tedy není popis účinků psychedelických látek jako takových, ale zejména porozumění tomu, jakým způsobem ovlivňuje psychedelická zkušenost postoje respondentů k návykovým látkám a jak tomu sami rozumí.

6.1 Výzkumný soubor

Ideální výzkumný soubor je ten, který dosahuje reprezentativity což znamená zobecnění výsledků na základní soubor. Reprezentativita je však klíčové slovo hlavně pro kvantitativní studie. „*Při aplikaci kvalitativního přístupu vycházíme z odlišných filozofických a metodologických předpokladů. Metody výběru souboru v rámci aplikace kvalitativního přístupu označujeme jako nepravděpodobnostní metody výběru*“ (Miovský, 2006, s. 127). V kvalitativním přístupu probíhá tvorba dat do té doby, dokud nedosáhneme dostatečné saturace dat pro porozumění danému problému.

Vzhledem ke stanoveným cílům mé práce, jsem zvolila **metodu záměrného výběru**, která se zakládá na úsudku výzkumníka směrem k tomu, co by mělo být pozorováno a rovněž co je možné pozorovat (Disman, 2002).

Dále uplatním **metodu sněhové koule**, díky které mi bude možné zprostředkovat kontakt s dalšími respondenty, se kterými by bylo jinak obtížné se setkat. Princip metody sněhové koule je založen na získávání dalších osob, od již oslovených respondentů. Začíná se nejprve výběrem osoby, která splňuje vybraná kritéria a pokračuje se oslovováním dalších doporučených osob splňující tatož kritéria (Miovský, 2006).

Základním souborem byly tedy uživatelé psychedelik. Další kritéria pro volbu výzkumného souboru byly následující:

- 1) Minimálně jedna zkušenost s psychedeliky vedoucí k subjektivně významné psychedelické zkušenosti.
- 2) Škodlivé či problémové užívání návykových látek v době trvání min. jeden rok. podložené screeningovým dotazníkem.

Na základě stanovených kritérií mi bylo zprostředkováno setkání s celkem 8 osobami. U dvou z nich se v průběhu rozhovoru ukázalo, že sice užívali psychedelické látky, ale tak, že jejich užívání nevedlo k významné psychedelické zkušenosti, naopak nic zajímavého k interpretaci u sebe nepozorovali. Další z respondentů si v průběhu tvorby dat rozmyslel účast ve výzkumu.

Ve výsledku mám výzkumný soubor, který tvoří 5 respondentů (2 ženy a 3 muži), které představím v následující kapitole. Všichni respondenti mají několik psychedelických zkušeností a škodlivé užívání návykových látek ve svém životě. Ve snaze zachovat anonymitu respondentů jsou v této práci všechny osobní údaje a další údaje které by mohli umožnit identifikaci respondentů změněny a vynechány, rovněž jsou změněna jejich křestní jména.

6.1.1 Charakteristika výzkumného souboru

V této práci pracuji s daty získaných od pěti respondentů. Jedná se konkrétně o dvě ženy a tři muže ve věkovém rozmezí od 26 do 52 let. Jejich věkový průměr činí 37,4 let. Všichni respondenti mají bohatou „drogovou kariéru“ a zkušenost s psychedelickými látkami, která u nich vyvolala významný psychedelický zážitek. U všech respondentů bylo na základě dotazníkového šetření zjištěno minimálně škodlivé užívání návykových látek v nějakém období jejich života, to byla zásadní informace k tomu, abychom se mohli pokusit hledat nějakou změnu v postojích zapříčiněných psychedelickou zkušeností.

Co se týče užívaných látek, konkrétněji v kritériích nebyly definovány. Většinou se jednalo zejména o zkušenosti s LSD, DMT, psilocybin, ale také THC, které právě u dvou respondentů z pěti mělo významné psychedelické účinky.

Co se týče nejvyššího dosaženého vzdělání, dva respondenti mají nejvyšší dosažené vzdělání střední školu s maturitou, jeden respondent vyšší odbornou školu a další dva vysokoškolské vzdělání, konkrétně navazující magisterský obor. Tři respondenti jsou dlouhodobě zaměstnaní a dva aktuálně nezaměstnaní.

Jeden respondent absolvoval léčbu závislosti v psychiatrické léčebně a je aktuálně v ambulantní péči v rámci doléčování.

6.2 Popis vybraných metod tvorby dat

Pro získání dat, které nám umožní porozumět danému výzkumnému problému bude využita nejprve **metoda polostrukturovaných rozhovorů** v kombinaci s nestrukturovaným rozhovorem.

Rovněž se zde uplatní i **metoda zúčastněného pozorování**, které bude nezanedbatelnou měrou přispívat k důležitým zjištěním. Jedná se o takovou formu pozorování, kdy se pozorovatel dostává do interakce s pozorovaným jevem, díky čemuž se může lépe orientovat v problému, dobře jej popsat a získat kvalitní informace obohacené o zdánlivě skryté detaily (Miovský, 2006). Pozorované jevy budou zaznamenávány do záznamového archu, který bude následně sloužit pro lepší interpretaci dat. Předpokladem je, že určité vyhraněné názory v jednotlivcích vyvolávají určité emoce, které následně ovlivňují jejich chování, tedy mimiku či verbální projev.

S každým účastníkem výzkumu jsem provedla jeden dvouhodinový nebo dva hodinové rozhovory. *“Kvůli definuje hloubkový rozhovor jako metodu, jejímž účelem je vylíčení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevů” (Šváříček & Šedřová, 2007, s.159).* První rozhovor, nebo jeho první část byl veden polostrukturovanou formou s cílem zjistit také základní údaje a přehled o „drogové kariéře“ a zkušenostech s psychedelickými látkami. Druhá část byla vedena spíše narativní formou s cílem zachytit popis a význam psychedelické zkušenosti daných respondentů.

Rozhovor se skládal z několika otevřených otázek v několika oblastech, (1) popis „drogové kariéry“, (2) význam návykových látek v životech respondentů, (3) popis průběhu psychedelické zkušenosti, (4) popis a zhodnocení významu psychedelického zážitku (5) subjektivní zhodnocení významu psychedelického zážitku ve vztahu k ostatním návykovým látkám.

V první fázi rozhovorů mě tedy zajímaly zejména základní biografické údaje, dětství a dospívání, „drogová kariéra“, životní zkušenosti včetně té psychedelické.

Narativní rozhovor byl využit posléze u interpretace respondentovy psychedelické zkušenosti, jejich významů, důsledků a toho, jak sám respondent tuto zkušenost vnímá a jaký on jí dává význam.

Každý rozhovor mezi jeho účastníky je v podstatě také dialog, a i ten musí podléhat výzkumu, což znamená, že ne všechny plánované otázky musí být využity. Naopak byl i zde předpoklad, že můj zájem o toto téma přinese otázky nové s potenciálem dobrat se k významu a správnému výkladu dané problematiky. U prvního respondenta jsem tedy byla volnější a nechávala jsem se unášet tématem a postupně se vynořovaly otázky nové a později i přesnější. Zároveň se v průběhu rozhovorů zužovala výzkumná otázka.

Rozhovory s respondenty byly doplněny o screeningový dotazník pro zjištění problémů s užíváním návykových látek a zhodnocení míry rizikového užívání. Pro tyto účely byl využit dotazník CAGE AID s modifikací na všechny návykové látky. Dotazník byl zaměřován retrospektivně, tedy na období intenzivního užívání návykových látek, které sami respondenti hodnotili jako problémové a následně znovu vyplňován pro zhodnocení aktuálního stavu.

6.3 Popis vybraných metod analýzy dat

Hlavní metodou zpracování a analýzy dat bude **metoda zakotvené teorie**. „*Tato metoda je vytvořena a prozatímně ověřena prostřednictvím systematického shromažďování údajů o zkoumaném jevu a analýzy těchto údajů. Proto se fáze shromažďování údajů, jejich analýza a samotná teorie vzájemně doplňují*“ (Miovský, 2006, s.226).

Data získávána během rozhovorů byla fixována na nahrávací zařízení, spolu s poznámkovým archem papíru, kam jsem zaznamenávala důležité momenty, jakým byli výrazy ve tváři, gestikulace a další specifické projevy.

Data byla následně transkribována do psané podoby, a to nejprve do textové aplikace Microsoft Word. Již během přepisování rozhovorů jsem prováděla určitou redukci, a to v případě kdy měli respondenti tendence se rozprávět o jiných prakticky nedůležitých tématech. Vzhledem k tomu, že jsme se s respondenty domluvili, že kdykoli nastane potřeba se doptat, mohu je kontaktovat, měla jsem možnost doplnit si určité informace. Tuto možnost jsem tak využila dvakrát.

Přepsaná data jsem vložila do aplikace MAXQDA, která umožňuje následnou analýzu dat provádět jednodušeji a přehledněji. Následujícím krokem byla tedy systematizace kvalitativních dat. Psaný text byl redukován dle pravidel prvního, případně i druhého řádu dle potřeby, kdy jsem vynechávala další nepodstatné výroky.

Při pročitání a současně i analýze dat jsem prováděla různé další techniky, jako je třídění dat, popisování, barvení a doplňování poznámkami.

Získaná a připravená data v dalším kroku podléhala kódování, zejména nejprve otevřenému, kde bylo důležité najít významné informace.

Otevřené kódování můžeme nazvat analytickým procesem kdy dochází k opakovanému čtení dat, v této fázi výzkumník hledá výpovědi respondentů, které mají vztah k výzkumné otázce. Ke slovním spojením, větám nebo celým odstavcům jsou během této práce přiděleny kódy z nichž vznikají kategorie určující základní kámen výzkumu.

Dle Strausse a Corbinové (1999) pak název otevřeného kódování vystihuje otevřený a nehodnotící postoj výzkumníka, který by předem neměl očekávat co je důležité a co nikoli, ale měl by být otevřený různým možnostem. Kódy mohou nést názvy pocházející přímo z dat, nebo je možné použít různé vědecké koncepty. Otevřené kódování bylo doplněno metodami axiálního a selektivního kódování.

7 Etické náležitosti výzkumu

Před zahájením každého rozhovoru byli respondenti seznámeni s úmyslem, účelem a cílech výzkumu. Byly ujištěni, že veškeré získané informace budou anonymizovány tak aby nemohlo dojít k jejich identifikaci a poškození. Představila jsem znění informovaného souhlasu, vysvětlila důvody k potřebě nahrávání a způsob nakládání s daty, kde jsem znovu respondenty ujistila o zachování anonymity a jeho bezpečnosti. Bez informovaného souhlasu nebyla účast ve výzkumu vyžadována. Každý z dobrovolníků byl rovněž informován o právu na odstoupení z výzkumu i bez udání důvodu a to kdykoli. Účast na výzkumu je zcela dobrovolná a nepodléhá žádné finanční ani jiné odměně.

Výzkum neohrozil fyzické ani duševní zdraví respondentů ale ani výzkumníka. V případě otevření citlivého tématu byla respondentům doporučena individuální terapie, případné krizové situace bylo v plánu bezpečně zpracovat, ale k takové situaci během sběru dat nedošlo.

8 Rozbor výsledků

8.1 Ústřední koncept: Psychedelická zkušenost

– Jaké psychedelické zážitky respondenti popisují, jaký pro ně mají význam? –

Psychedelická zkušenost je hlavním předmětem této práce, proto si zde zaslouží samostatnou kapitolu. I první výzkumná otázka se ptá na to, jaké psychedelické zkušenosti respondenti popisují, jaký pro ně měla psychedelická zkušenost význam, jak je případně ovlivnila.

Nechci se pouštět do prostého výčtu psychedelických zážitků bez kontextu, proto si dovoluji popis rozdělit tak, jak se to ukázalo v průběhu analýzy zásadní. Ukázalo se, že vnímání psychedelické zkušenosti je možné rozumět jako důsledek interakce mezi dvěma různými fenomény:

- 1) respondenti byli ovlivněni vnější situací a prostředím
- 2) velký význam mělo vnitřní nastavení, tedy to s čím do daného prožitku šli a co od něj očekávali.

Jedná se tedy o známý popisovaný fenomén vlivu setu a settingu.

8.1.1 Prožitek navozený prostředím

Je až s podivem, že všichni z dotazovaných kladli důraz na prostředí, ve kterém je psychedelická látka užívána a to vědomě. Všichni byli dostatečně informováni anebo zkušenostmi naučeni, že prostředí je velmi zásadní a ovlivňuje samotný účinek podané látky.

Zároveň když již byli respondenti vtaženi do psychedelického zážitku, cítili, že je jejich prožitek umocňován právě prostředím, ve kterém se nachází. Na jedné straně prožívali tedy většinou velké splynutí s přírodou a na straně druhé si sami uvědomovali, že je to právě místem ve kterém se nachází.

V tomto kontextu pak respondenti často popisovali a vnímali **propojení s přírodou a prohloubení určitého vztahu k ní**:

„Jo, řekl bych, že ten pocit jednoty na tom je (...) já, já měl vždycky rád nějak všechno živý, přírodu a tak, ale tohle to ten stav ve mně prohloubilo“ (R3).

„Když koukáš do těch mraků, v té přírodě na ty stromy, tak Tě to vlastně úplně napojí na tu přírodu. Pochopíš že to tělo to fyzicky, že jsme vlastně všechno, jednota, spojíš se vlastně s tím zdrojem řekněme“ (R4).

„Zásadní na tom je to místo, kde to berete, jako já v Mexiku v té nádherné přírodě, to je pak prostě nepopsatelný, cítíte na tom to, že jsme všichni jednota se vším živým“ (R5).

Několik respondentů tento zážitek popisovalo i ilustrativní metaforou: *„Přirovnal bych to k internetu, kde všechno běží a je to ve vzájemném propojení. Nebo kdyby se tvoje duše dokázala připojit na síť všech dalších vysílačů, všech živoucích věcí. Najednou cítíš, že existuje obrovský propojení“ (R1).*

„Po užití toho, co jsem teď zmínil, jsme si lehli pod krásnej strom (...) když jsem ležel pod stromem, pocitově jsem zažíval něco zvláštního. Když jsem se zadíval do koruny stromu, viděl jsem jednotlivé listy a cejtíl tu energii, která proudila v jednotlivých vláknách (...) Rukama jsem začal šahat do listů, do hlíny a na kameny. Byl to pocit, jako kdybys vnímala všechno živý kolem sebe. Jako kdybys byla součástí toho všeho, ale nebyla jsi tam jenom jako člověk, ale jako VY, vy všichni“ (R1).

Na straně druhé je právě užití psychedelické látky **v jiném prostředí** než to, které popisují respondenti jako žádoucí.

Motivy k užívání psychedelik v jiném prostředí popisují respondenti většinou jako **součást nějakého večírku či párty**, v zájmu být součástí party a neohlížet se na vhodné podmínky.

Tyto zkušenosti pak bývají buď neutrální anebo i značně negativní.

„(...) no jako tady, měla jsem to několikrát tady na nějaký akci se známýma, ale to vám nic moc nedá, spíš vidíte jen nějaký vizuály, taky je možný riziko bad tripu, takhle se mi vlastně rozjely i nějaký psychózy“ (R5).

Nicméně si to povětšinou sami uvědomují: *„Není to věc, kterou si můžeš dát s přáteli na párty, to rozhodně ne. Tam ta pozitivní energie musí bejt už předtím, než si to dáš“ (R1).*

„Taky se říká, že si to nemáš brát jen tak mezi nějakýma lidma, protože Ti to otevře něco Tvýho, ale když jsou tam lidi, co to nechápou, tak Ti to třeba může nějak ublížit (...) proto to teď už radši беру s někým u koho se cejtím fakt v bezpečí a někde venku v přírodě, což je strašně, strašně, strašně důležitý“ (R4).

„Já jsem pak minimálně dvakrát měl stav, kterej jako fakt nechceš. Jakože smrt, beznaděj je slabý slovo, to bylo úplně jako strach, měl jsem paranoiu, že se na mě všichni dívaj, měl jsem pocit, že tady a teď umřu (...) to bylo právě to, kdy jsem nic neřešil a dal si v hospodě s klukama asi 5 skanků“ (R3).

Je bezesporu zřejmé, že vnější prostředí a vnitřní nastavení se vzájemně podněcují, pro lepší ilustraci popisovaných dějů a vnímání těchto situací a stavů samotnými respondenty považují za přínosné však obě tyto kategorie rozdělit.

8.1.2 Prožitek navozený vnitřním nastavením

Užívání všech psychoaktivní látek je vždy velmi ovlivňováno vnitřním nastavením. To s čím do dané zkušenosti uživatel přistupuje se vždy nějak projeví. Teoretický koncept tohoto fenoménu známe, nás však zajímá, zda to vnímají i sami respondenti. Jak se jejich vnitřní nastavení projektuje do psychedelické zkušenosti a zda jsou schopni si tento jev uvědomovat.

Dle toho, co během analýzy vyšlo najevo, se prožitek navozený vnitřním nastavením skládá ze dvou kategorií a tedy **(a) vnitřního očekávání vs. (b) odevzdání se**.

Respondenti se prakticky shodují na tom, že přílišné **očekávání** vede k potlačení prožitku nebo neočekávaným změnám, které tím spíše mohou jedince vykolejit. Když byli tedy respondenti ve stavu očekávání, cítili, že se prožitek buď úplně vychýlil od jejich dosahu, nebo je naopak vtáhl intenzivně jiným směrem, což je vyděsilo.

„(...) no a nic mi to nedělalo a ten šaman mi říkal, že jsem se to bál přijmout. Prý pokud to nepřijmu, tak mi to nic nedá“ (R2).

„Ke mně to vlastně tolik neprostoupilo, kvůli tomu očekávání, celý se toablokovalo a ten šaman mi pak řekl, že když se bojím, nebo mám přílišný očekávání, nedá mi to nic (...) taky hrozně jsem spoléhala na to, že mě to prostě vyvede z těch depresí, že mě to zachrání řekněme, ale ve finále tohle to vůbec nedělá“ (R4).

„(...) jako když do toho jdete s tím, že vás to zachrání, tak vás to právě že vůbec nezachrání, od toho to není, tím spíš vás to srazí k zemi a vyděsí“ (R5).

Naopak jako nejefektivnější se jeví **odevzdání se** a přijetí účinků psychedelik jako procesu. K úspěšnému přijetí a odevzdání se celému procesu přispívá dobré prostředí a vědomí jistoty či pocitu bezpečí.

„Šel jsem do toho s tím, že člověk ze sebe dostane věci, který ani netuší, že v sobě má. Má je třeba schovaný v hlavě, věděl jsem, že se může stát všechno a byl jsem tomu tak nějak odevzdanej (...) Velkej vliv na mě měl ale ten šaman, co mi to vysvětlil a s tím vědomím, že vím, jsem se s klidem nechal vést“ (R1).

(...) Tak asi na po čtvrtý, jsem to jako by nějak přijmul, uvěřil tomu, těm lidem, nebo já nevím a pak to přišlo“ (R2).

Dalším významným faktorem, který respondenti popisují je ale i **pokora, respekt a úcta**. To je mimo jiné faktor, který respondenti popisují vědomě na základě vědomostí či svých zkušeností. Shodují se na tom, že se jedná o látky, které je třeba brát s respektem a nezneužívat je, protože pak se může stát, že člověku i ublíží.

„Ale taky ti může dát hodně špatnej pocit. Třeba že jsi tady a nevíš z jakýho důvodu a proč. Když k tomu nepřistoupíš s pokorou, tak ti to může ublížit (...) Riziko je především v neznalosti toho. Lidi v dnešní době postrádají pokoru před tou věcí“ (R1).

„(...) mělo to jako velkou váhu, to nebylo jako že bych si to někde jen tak vzal. Bylo z toho cítit něco jako obřad prostě. Velkej respekt, všichni to brali strašně vážně, s úctou“ (R2).

Rovněž byla zmíněna i **důležitost vedení a znalosti** psychedelických látek: *„Já si myslím, že cílem tady těch věcí je léčit lidi. Třeba si otevírat nový život ve smyslu iniciačním. Já mám ve veliký úctě vztah ke všem psychedelickým rostlinám, ve veliký úctě a myslím si, že mohou být velice prospěšný, ale musí je dávkovat člověk, který je zná a kterej k nim má úctu a kterej má i znalosti psychologa, aby věděl, kdo je na to zralej a kdy je na to zralej“ (R3).*

8.1.3 Popisované psychedelické zážitky

I přes výše uvedený popis vnímám za důležité zmínit jaké obsahy psychedelických zkušeností se u respondentů nejčastěji objevovaly. Povětšinou šlo o zcela **mystický až spirituální obsah**.

Také někteří z respondentů přímo viděli **nadpřirozené bytosti**, měli možnost s nimi komunikovat, nebo nějak vnímat jejich podstatu, energii.

(...) najednou jako by z dálky kdosi na mě mluvil. Podíval jsem se napravo vedle sebe, on tam seděl a já jsem nemohl uvěřit tomu, co vidím. Přišlo mi, že vidím to dobro v něm, To bylo něco, jako když vidíš anděla. To, co jsem viděl, viděl v něm, nejde pořádně popsat. V tu chvíli mi přišlo, jako kdybych viděl nejkrásnější člověka na celý planetě“ (R1).

(...) v jednu chvíli, přišlo mi, že je tam s náma asi 200-300 lidí přitom nás tam bylo prakticky deset. Slyšel jsem fakt strašně moc hlasů, bubnů, rachot, jako by se z deseti lidí stalo klidně tři sta. A v tom jsem cítil, že tam ty lidi prostě jsou (...) ten jeden kluk pak říkal, že viděl jak tam z toho stromu, vylézali duchové, že si k nám šli sednout. Tak mi to došlo, že možná to bylo to, jak jsem cejtil, že tam s náma někdo je“ (R2).

Viděla jsem to, několikrát vedle sebe, anděla, nádhernou zářivou bytost, ze který šla hrozně dobrá energie (...) možná i láska, nevím, ale to mě vždycky strašně pohltilo“ (R5).

Dva respondenti popisovali také **proměnu v jiného živého tvora**: „No a jak jsem šel tou pěšinou v té přírodě, tak jsem si koukal na ruce a začaly se mi měnit v křídla a jak se mi měnily v ty křídla... ale nevím, to bych kecal, jestli jsem vyloženě lítal, spíš jsem tak nějak asi poletoval, ale měl jsem ty křídla určitě“ (R2).

(...) potkali jsme s klukama partu co hulila. A jak jsme, tak šli v té divočině já jsem byl najednou mexickéj opeřenej Bůh, takovej majestátnej, úplně, nádherný, fakt nádherný (...) Já jsem pak dvakrát měl stav, kterej jako fakt nechceš. Jakože smrt, beznaděj, to je slabý slovo, to bylo úplně jako ten největší strach“ (R3).

Dva z respondentů zažívali zajímavé **psychedelické stavy** právě na **THC**, u kterého to není zase tak specifické.

„Normálně jsem viděl od sousedů. Jako to bylo hrozně psycho, ale zároveň to bylo jako úžasný. Prostě jsem tam viděl vchod do jeskyně. Ledový, krápníky (cink, cink, cink). Jak z nějaký pohádky. Byl jsem úplně fascinovanej, cítil jsem, jak z toho šel chlad“ (R3).

(...) A najednou jsem viděl sám sebe, jako bych ze sebe vylezl a koukal na nás a viděl jsem tu řeku seshora a jel jsem podél té řeky po proudu dolů, pak jsem se vrátil, Víceméné jako bych mimo tělo koukal tam někde nad náma (...) Pak jsme vyrazili, sedli jsme do lodí, a kámoš ať naviguju, kde je kámen a tak (...) a já koukal na ten šutr, tak se mi změnil ve stan, říkám, tady není šutr, ale stan a my jsme v letadle. Jak to byla červená loď a bílej ten lem tak mi to připadalo jako ten starej dvouplošník. Měl jsem najednou takovej haluz, že letíme a pod náma je asi nějaký tábor“ (R2).

Psychedelické zážitky dle popisu a vnímání respondentů nemusí být však vždy příjemné a pozitivní. Často se u některých z nich objevují také **negativní jevy**, které mohou být s velkou pravděpodobností odrazem jejich vnitřního nastavení. Respondentka, která udávala, že je pro ni významné užívat tyto látky jen v bezpečném prostředí popisovala i nepříjemné zážitky:

„(...) já mam tedy právě spíš zkušenosti z toho temna než z toho dobra. Třeba když jsem byla s člověkem, kterýho jsem vlastně pořádně neznala, tak jsem dostala právě náběh na panickou ataku, já jsem třeba začala vidět takový, představ si čmáranici, já jsem začala vidět, jak to takhle jde jak panáček, v závěsu jsem pak viděla třeba pyramidovej svět řeknu, jak kdyby z nějakých hvězdných válek, pak jsem viděla všude zelený světýlka, já jsem nemohla chodit, moje tělo nefungovalo, bylo to děsivý (...) to jsou prostě nějaký entity, který máš prostě možnost vidět po požití něčeho takovýho“ (R4).

„Můj známej při tomhle prožitku umíral a rodil se a byl to tak nepříjemnej zážitek pro něj, že by si to v životě nechtěl dát znovu“ (R1).

8.1.4 Vnímání významu psychedelické zkušenosti

Když respondenti hovořili o svých psychedelických zkušenostech, měli tendence popisovat svůj prožitek jako velmi intenzivní. Velmi často používali metaforu prožitku jako „jednotu, pocit sounáležitosti a splynutí“.

„Rozhodně. Jednota a absolutní sounáležitost (...) Jako kdyby všechno najednou dávalo smysl (...) Ten pocit naplnění, sounáležitosti se vším s tebou setrvává ještě dlouho dobu potom (...) bylo to něco jako propojení se vším“ (R1).

„(...) tak jsem koukal do toho vesmíru a hrozně mi přišel jinej, nějaký hlubší, smyslnější. (...) takovej pocit jednoty, smysluplnosti. To jsem si fakt užíval, to bylo fajn“ (R2).

„(...) vlastně ani nemusíš myslet na to co Tě trápí, cítíš tam to splynutí, tu lásku“ (R4).

„Já tam rozhodně vnímám ten pocit jednoty, splynutí, sounáležitosti, ale i obrovský lásky, ten pocit, že jsme jedno, všechny starosti pak ztratí na významu“ (R5).

I když některý z respondentů popisoval psychedelickou zkušenost samu o sobě jako méně intenzivní od toho, co od ní očekával, ve výsledku ji vnímal tak, že pro něj měla intenzivní význam.

„(...) je vlastně hrozně těžký to popsat, očekávala jsem něco jinýho, ale jo ten pocit jednoty, ten tam prostě je“ (R4).

Další a velmi zásadní otázkou je také to, jaký pro ně má psychedelická zkušenost význam, jak je ovlivnila z dlouhodobějšího horizontu, i když aktuálně teď ne ve vztahu k ostatním návykovým látkám, protože tomu se budeme věnovat hned v následující kapitole, i když to spolu bezesporu souvisí.

Ve vztahu k výše uvedeným výrokům je zřejmé, že má psychedelická zkušenost pro respondenty obrovský význam, a to zejména směrem k **prohloubení spojení s přírodou se světem** jako takovým. To je také faktor, který se uvádí u psychedelik jako terapeutický. Touha a následné splynutí se světem dává člověku význam a **smysl života**.

„Člověk, kterej viděl to, co jsem viděl já a cejtil, to, co jsem cejtil já, tak se nemůže koukat na svět tak, jak se na něj koukal předtím. To nejde“ (R1).

„(...) koukám na sebe jinak, poslouchám víc své tělo, vnímám, že jsem součástí všeho a jsem klidnější, spokojenější řekněme“ (R4).

Respondenti uvádí, že přesah této zkušenosti je dalekosáhlý a ovlivňuje jejich vnímání života, dodává jim jakýsi pocit smysluplnosti a významnosti, ale zároveň si také uvědomují, že se jedná o prožitek, který postupem času **slábne**.

„když jsem se vrátil přímo tam odtud, tak jsem na ten život koukal opravdu jinak (...) hrozně mě to vyklidnilo (...) Ted' je to asi pět let zpátky a nějak to ze mě vyprchává (...) já jsem si připadal jako úplně jinej člověk, měl jsem jiný náhledy, myšlenky, jinej pohled, ted' když se zamyslím, možná ve mě asi pořád něco je lepšího, ale už to není tak silný (...) přírodu jsem měl vždycky rád, ale ten pocit se asi prohloubil“ (R2).

„Když se budu hodně soustředit a půjdu si sednout třeba do lesa na 20-30 minut, vyčistím si hlavu, tak si ten pocit dokážu připomenout. To je věc, která v tobě už zůstává. Protože je to věc, která se ti najednou otevře, a když jsi tomu sama otevřená, tak si myslím, že se k tomu dokážeš vrátit. Tedy ne tak intenzivně“ (R1).

„(...) je to dlouho no, něco tam je, ale já jsem to zas celý zazdila... a je to pryč“ (R5).

Zároveň jej ale vnímají jako něco, co **dá člověku právě to, co potřebuje.**

„Ten zážitek může bejt hrozně krásnej, může to bejt takovej „učitel“. On je to učitel víceméně vždycky, ta látka ti dá pokaždý, co potřebuješ. Může ti to dát pocit, kdy okusíš „nadpřirozeno“, těžko se to popisuje. Ale taky ti může dát hodně špatnej pocit“ (R1).

(...) ono Ti to dá to potřebuješ, každej na tom dostane to, co si zaslouží, záleží, jak jsi na to připravená, otevřená, může Ti to otevřít nějaký dveře, pokud ne, může Ti to udělat i ten bad trip, takovýhle věci a může Ti to dost ublížit“ (R4).

„zaručeně si stojím za tím, že to musí dávkovat někdo kdo to fakt zná, protože jak Ti to otevře něco, na co ted' nejsi připravenej, to je prostě průser, velkej průser“ (R3).

8.2 Vztah psychedelické zkušenosti ke změně postojů k návykovým látkám

– Jaký je vztah mezi psychedelickou zkušeností a užíváním návykových látek? A jak tomu respondenti sami rozumí? –

Zásadním tématem je zejména to, jak psychedelická zkušenost ovlivnila postoje respondentů k návykovým látkám. Tak jak zní znění druhé výzkumné otázky.

Víme, že postoj má složku kognitivní, emocionální a behaviorální, tedy to, co si o dané oblasti respondenti myslí, co cítí a jak se chovají. Cílem je tedy zmapovat, jak psychedelická zkušenost ovlivnila u vybraných respondentů myšlení, citění a chování ve vztahu k návykovým látkám.

Na začátek je velmi důležité zmínit, že všichni respondenti nejprve užívali návykové látky, a to v určitém období svého života hojně, u většiny z nich to vedlo k určitým problémům v jejich životě, někteří se ještě k abúzu vrátili. Pojdme si tedy rozdělit toto téma na další podkapitoly pro lepší přehlednost.

Nejprve si shrneme užívání návykových látek (a) a jejich význam v životech respondentů a poté mapujeme význam psychedelické zkušenosti v této oblasti jako prostor pro změnu (b).

8.2.1 Užívání a význam návykových látek v životech respondentů

Nejprve je velmi důležité zmínit, že pro většinu respondentů, v počátcích jejich užívání, toto rizikové chování **nepředstavovalo problém**. S přihlédnutím k normám naší společnosti ani není divu, ačkoli mnozí z nich výrazně překračovali i tyto hranice.

„Tohle pokračovalo celou střední školu a sem tam se k tomu přidalo LSD, koule, ale tohle bylo spíše na akcích. Nebylo to v pravidelnosti, to rozhodně ne. Bylo to příležitostný, na druhou stranu jsem měl těch příležitostí dost, protože jsem měl kolem sebe hodně lidí. Ale měl jsem z drog docela respekt, takže jsem to nikdy nepřeháněl. V životě jsem si nedal nic jiného než tyhle „lehký drogy“ v tomhle věku. Tohle byly moje začátky s drogama“ (R1).

„Přišlo mi to vlastně úplně normální, pohybovala jsem se mezi těma lidma, takže se nezamyslíte prostě nad tím, že je to blbý, tak jako to vidím dneska“ (R5).

„(...) a vyrůstala jsem na ulici, utíkala jsem tam dobrovolně, bylo to vzrušující, měla jsem tolik peněz, známý, drogy, večírky a v tu chvíli to bylo fajn“ (R4).

Chvilími je u respondentů zřejmý ale také jakýsi **rozpor**, mezi tím, jak vnímají, co už je moc a co nikoli, protože jak dále uvádí: *„U mě to bylo celkem ve velkém, dokázal jsem vykouřit 5-10-15 jointů za den, někdy i třeba 20. Záleželo na situaci, kde a s kým jsem byl“ (R1).*

„Nejvíc jsem naráz vypil asi patnáct piv, ale norma byla tak osm po práci, úplně v pohodě“ (R2).

Přičemž jak se později v průběhu rozhovorů ukázalo, u všech respondentů vedlo užívání k **velkým problémům**.

(...) měl jsem i dost finančních prostředků, takže jsem si mohl dovolit nepracovat a prakticky jen hýřit (...) všechny rezervy, který jsem měl, jsem utratil, což mi do budoucna přineslo finanční nestabilitu a životní nejistotu, která se táhne až dodnes (...) několikrát jsem řídil pod vlivem, nadělal si dluhy (...) rodiče můj životní styl nějak dodnes nepochopili (...)“ (R1).

I respondent č.2 tehdy **pod vlivem alkoholu řídil** a krátce po vydání řidičáku o něj znovu přišel, dokonce několikrát. „(...) že jsem přišel o řidičák za alkohol, to jo (...) Jako, ono to bylo na chvíli, asi jen na deset měsíců a deset tisíc pokuta. Nooo a pak ve dvaceti čtyřech podruhé no a asi na tejdén na to mě chytli potřetí (...) Já jsem měl pak tedy ale podmínku na půl roku nebo na jak dlouho (...) Pak už jsem si zařekl, že v autě už prostě nepiju. Třikrát a dost, to mě fakt hodně poučilo“ (R2).

Některé problémy jsou opravdu dalekosáhlé.

„přišla jsem o děti, teda ne úplně, ale nemám je v péči, mam dluhy a nemam práci, můj byt je v katastrofálním stavu a málem jsem byla několikrát na ulici (...) teď po tý hospitalizaci to na mě úplně všechno padá a je toho fakt hodně na řešení“ (R5).

„jsem si jistej, že mě to dost poškodilo, kdybych pokračoval dál, tak jsem na tom špatně, fakt špatně... tím jsem si jistej“ (R3).

Pro respondenty bylo po dlouhou dobu užívání návykových látek **součástí jejich životního stylu**, ale u každého z nich nastal moment, kdy začali vnímat, že začínají převažovat ztráty nad zisky. Buď uvědoměním si samostatného problému, nebo naopak v důsledku zdravotních rizik a komplikací.

„(...) že s tím chlastem mám problém, to bylo právě v té cizině. Já pak vypil flašku slivovice a červeného a nebylo mi prostě vůbec špatně, vlastně mě to i docela vyděsilo (...)“ (R3).

„no hodně mě to ovlivnilo, hodně (...), rodiče a všichni kámoši si mysleli, že spim s těma chlapama za prachy a pro drogy, to mi došlo, že musim všechno změnit“ (R4).

„měla jsem toxickou psychózu, nebo intenzivní úzkost, já nevím, ale bylo to tak děsný, že jsem si řekla, tak takhle už ne, dost a zavolala si záchranku se záměrem, že se půjdu léčit“ (R5).

„všechny rezervy, který jsem měl, jsem utratil, což mi do budoucna přineslo finanční nestabilitu a životní nejistotu“ (R1).

Respondent č.3 mimo jiné sdílel, že mají **sklony v závislostem v rodině**. „Maminky tatínek byl těžkej alkoholik, fakt těžkej. A ještě agresivní, on se teda pak vyléčil, ale to už mu hrozila třetí mrtvice. No tak jako v té rodině máme k té závislosti sklony všichni jakoby (...) takže jeden bratranec byl už dvakrát na léčení taky prostě. U mě to teď je trošku jídlo, hlavně teda jsem měl několikrát problém s pornografií, ale teď už snad dobrý a v minulosti i s tím alkoholem (R3).

8.2.2 Prostor pro změnu

Vyskytuje se u respondentů změna postojů k rizikovému chování? A má k této změně vztah právě psychedelická zkušenost? Pokud ano, uvědomují si to sami respondenti?

Měření kauzality je velmi náročný proces, jak víme, ne všechny vlivy jsou nám totiž zjevné. Psychedelická zkušenost není samostatný nástroj, který by byl schopen změny, nesmírně důležitá je totiž nejprve její integrace, to, co v jedincích vyvolává a jak dalekosáhlý má dopad. To, co ve výsledku vede ke změně, může být různé.

<i>Psychedelická zkušenost</i>	?	<i>Změna postojů</i>
--------------------------------	---	----------------------

Pojďme se tedy pokusit nalézt vztah mezi psychedelickou zkušeností a případnou změnou. Zejména změnou postojů k návykovým látkám a jejich užívání dle výpovědí respondentů.

Respondenta č.1 přiměla psychedelická zkušenost **uvažovat nad tím**, zda mu ostatní návykové látky dávají to, co chce, což ve výsledku vede k tomu, že si při nabídce na užití návykové látky mnohdy rozmyslí, zda to skutečně chce či nikoli, což mu předtím dělalo problém.

„před tady tou zkušeností mi třeba kokain připadal docela jako zábavná věc, vzal jsem si ho kdykoli byla možnost (...) tady po tomhle, když jsem měl možnost si dát kokain, tak jsem si ho třeba vždycky nedal, protože to nebylo zapotřebí (...) Třeba marihuana, tak teď už pro mě není zajímavá, беру ji jako léčivou bylinu, ale neberu ji tak, že bych ji potřeboval kouřit. Nedává mi to, co bych od toho chtěl“ (R1).

Zároveň tuto zkušenost popisuje jako prostředek k **zastavení se, nejednat zkratkovitě** a své jednání si předem rozmyslet.

„Tohle je věc, která tě přinutí zpomalit, zamyslet se nad tím, jestli je to třeba dobře a trochu se dívat na to jinak“ (R1).

Podobně to vnímá i respondent č.2, který si od zážitku s psychedeliky **hlídá zvládnutí zátěžových situací**, které rovněž nechce již řešit zkratkovitě a bezhlavě, zároveň se snaží více rozvíjet zdravý životní styl.

„(...) určitě to nechci už furt řešit tak, že vezmu flašku a vypiju ji (...) Jako neříkám, že se neožeru, ale vim, že to nepomáhá. Takže můžu říct, že tohle si od té doby hlídám. Snažím se dělat jiné věci, koupil jsem si boty, abych mohl běhat, soustředím se na práci, doma mam hodně práce, takže mam, co dělat“ (R2).

Respondent č.3 se věnuje více alternativním technikám, které umožňují vyvolat stavy změněného vědomí, díky tomu raději **preferuje bezpečnější varianty** bez užívání chemických substancí.

„Hele určitě je to součást nějaký mozaiky. A tím, že já jsem nějaký ty hluboký zážitky měl i bez toho, pak jsem si řekl, sakra, proč bych to měl kouřit, když to můžu mít i bez toho“ (R3).

Zároveň právě tento respondent měl čest zejména s negativními prožitky, které v něm vyvolaly celkový **odpor k návykovým látkám**, respondent rovněž zmínil, že je aktuálně víceméně abstinent, maximálně si dá jedno pivo někde na akci.

„Já jsem díky tomu začal být vlastně proti tomu. Aby si to mohl brát, kdo chce, kdy chce. Protože si myslím, že třeba mě tohle hodně ublížilo (...) ale zároveň to pro mě bylo pozitivní, protože jako ty vize byly fakt jako přínosný (...) a zároveň věřím tomu, že pro spousty lidí to může být jakoby dobrý (...) Každopádně, jo, já myslím, že mi to hodně ukázalo, ale spíš přes tu negativní stránku, no“ (R3).

Další respondentka popisuje, že ji zájem o psychedelické látky a jejich studium dodaly **více vědomostí** v oblasti bezpečnějšího užívání všech návykových látek. Zmiňuje důležitost setu a settingu.

„Dodneška nikdo neví, jak se to má brát, já jsem taky nevěděla, ale až poslední dva tři roky, co se o tohleto zajímám si dávám pozor jak a co a s čím si беру, znám nějaký pravidlo toho setu a settingu, myslím si, že tohle je zásadní“ (R4).

Za nejvýznamnější však shledávám u většiny respondentů **zprostředkování cesty k sobě** skrze psychedelickou zkušenost. **Uvědomění si vlastní smysluplnosti, důležitosti**, která posléze vede k větší ohleduplnosti vůči sám sobě. Ale také uvědomění si určitého propojení s ostatními, se světem.

„Že jsem si začala vážit víc sama sebe, začala jsem bejt single, hrozně mě to začalo bavit.... A prostě dělám si radost každý den. Vážím si víc svého těla, když třeba cejtim... no vlastně, že se taky víc poslouchám, třeba když to přeháním s prací nebo tady s drogama, tak prostě na všechno se vykašlu a jdu si odpočinout“ (R4).

„(...) že to hulení bylo vlastně součást toho všeho, hledání smyslu. Já vlastně od dětství hledám smysl, moje otázka je proč. Já vlastně ze všeho nejvíc na světě chci pochopit svět a tohle mi v tomhle tom vnímání určitě nějak posunulo“ (R3).

„Změnilo to vnímání mě vůči lidem, protože dříve jsem měl raději zvířata a rostliny než lidi. Ted' už tenhle pocit tolik nemám. Uvědomuji si, že ta síť těch lidí tam prostě a já jsem toho součástí (...) Je to opravdu o tom propojení. V tom vidím tu sílu té věci“ (R1).

„Já myslím že jo. Já jsem víceméně díky tomu takovej vyrovnanější vnitřně. Víc mě to hodilo do klidu“ (R2).

Jak je z výše uvedeného zřejmé a jak také někteří z respondentů sami definovali, psychedelická zkušenost není samotný most ke změně, jedná se ale o **užitečný nástroj**, který ke změně může daného člověka posunout. Je to příležitost k růstu, která je u rizikových uživatelů drog vždy žádoucí. Reálným cílem adiktologické péče je mnohdy totiž alespoň **snížení rizikového chování, zlepšení kvality života, životní spokojenosti**.

„Pořád mam v hlavě to, že to bylo dobrý, že jsem zažila nějaký pocit smysluplnosti a vim, že to tam někde je, jen to musím znovu objevit“ (R5).

(...) Jo teď to třeba tak nevyzní, to byly narozeniny, a to byl zase extrém že jo, (smích). Nikdo nejsme dokonalej, ale řekla bych to nějak takhle no, že na to teď víc myslím“ (R4).

„(...) snažim se, ale někdy to moc nejde asi no, ale jde to víc než předtím (smích)“ (R2).

Mnohdy i sami respondenti vnímají **potřebu vedení** a zejména **další práce na sobě**, aby změna mohla být významná a trvalá a nesetrvala jen na after glow efektu.

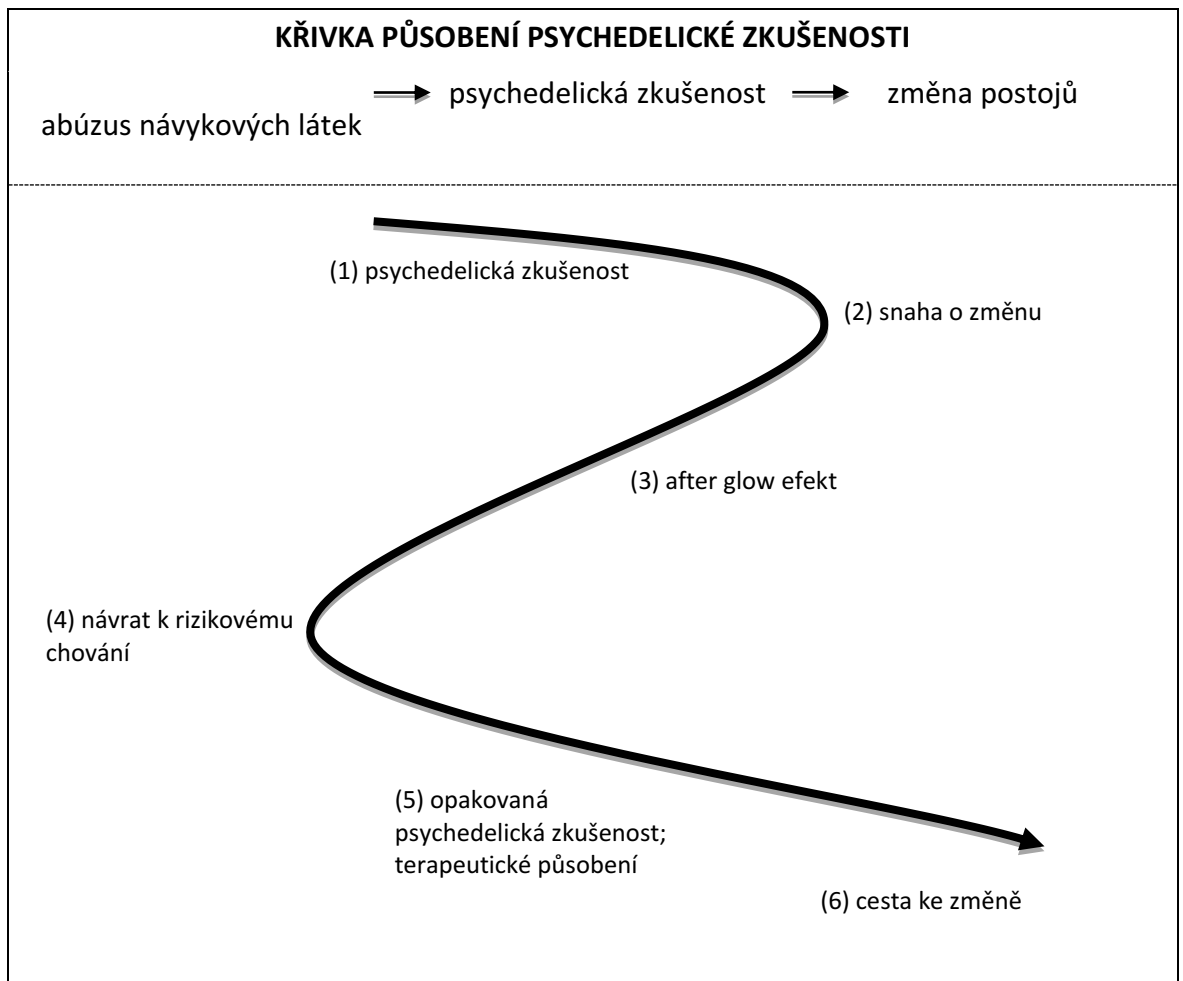
„Podle mě musíš pracovat, to určitě, bez toho to prostě nemůže být trvalý. Ale asi Ti to dá víc nějaký podněty a nakopne to k tomu třeba udělat v životě nějaký změny. To určitě“ (R2).

„Myslím si, že je rozhodně důležitý a velmi nutný vedení. Je nutný si uvědomit při tom, že ta zkušenost může bejt hodně pozitivní nebo hodně negativní a v momentě, kdy si to člověk dá sám si tím může třeba ublížit“ (R1).

„(...) vim, no, teď je to ještě hodně práce, předtím jsem si jen užívala a nesnažila se z toho si něco vzít, ale ono to tam někde je, jen držet to vedení a práci na sobě“ (R5).

Pokud bychom si případný vliv psychedelické zkušenosti na postoje k užívání návykových látek měli znázornit na grafu, uvidíme, že psychedelická zkušenost významně ovlivňuje postoje respondentů k užívání návykových látek, bez další práce se tato zkušenost však omezí jen na pouhý after glow efekt, který po nějaký době opět slábne. Nicméně jedná se o zkušenost, která je nepřenositelná a která se v rámci další práce může oživit a uplatnit.

Teoretický model působení psychedelické zkušenosti na uživatele návykových látek

Dle výpovědí respondentů je možné rozlišit určitou fázi působení psychedelické zkušenosti tak jak je to znázorněno výše v grafu.

Na začátku, po prožité významné psychedelické zkušenosti, začali respondenti víceméně pociťovat cestu k sobě, pocity jednoty, splynutí, smysluplnosti. Popisovali, že prožívali intenzivní pocity, které je hluboce zasáhli. Skrze tyto pocity došlo ke změně vnímání sama sebe, vnímání druhých i světa kolem nás. Shodovali se, že splynutí se světem a nalezení smysluplnosti je jedním z životních cílů, které vedou k životní spokojenosti. Pokud bychom přihlédli k teorii sebemedikace, kdy je užívání návykových látek jednou z forem, jak se vyrovnávat s nepříjemnými životními prožitky, pak by nalezení smysluplnosti mělo velmi terapeutický potenciál a posléze vedlo k redukci rizikového chování.

U všech respondentů došlo na určitou dobu opravdu k redukci rizikového chování a u některých i k abstinenci.

„hned potom to bylo intenzivní, říkal jsem si, sakra vždyť už to nepotřebuješ, už nechci nic jinýho, maximálně tohle, nehulil jsem, neměl jsem nic, jestli fakt jednou za čas ten koks (...) vlastně teď je to asi rok a nemyslím si, že bych to nějak přeháněl, tak normálně“ (R1).

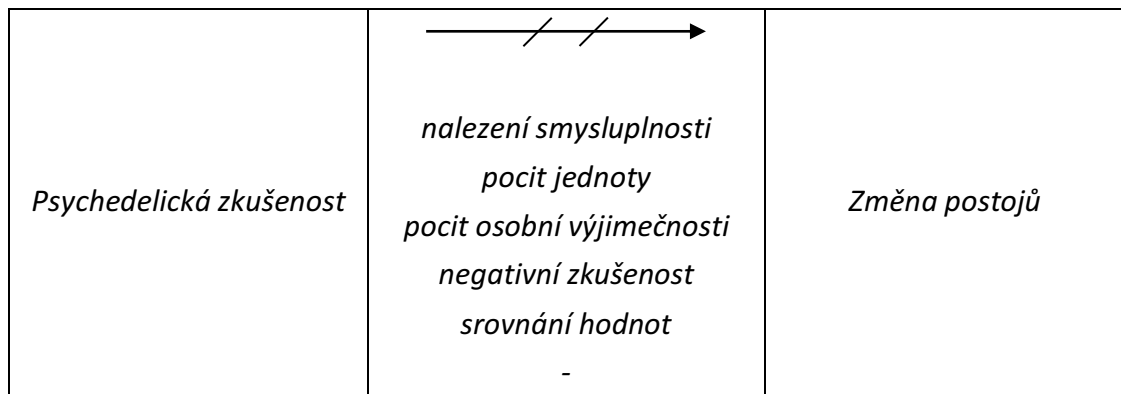
„už si to moc nepamatuju, je to pět let, ale jo, jo, určitě, změnil jsem se, možná víc než si myslím teďkon, protože teď už to vnímám jako samozřejmost“ (R2).

„mam k tomu od té doby odpor, bylo to tak úžasný a zároveň tak děsivý, hlavně mě to prostě strašně, strašně poznamenalo a kdybych v tom jel do teď, vím, že bych se zbláznil“ (R3).

„vnímám důležitý ten set a setting řekněme, snažím se vnímat jak a co a kdy beru“ (R4).

„(...) no, nevím (...) nezvládla jsem to prostě teď, o to víc mě to štve, já jsem po tom byla fakt tři roky čistá, úplně, měla jsem holčičky, všechno super, ale pak to zase přišlo, nevím no“ (R5).

Dále je zřejmé, že bez osobního růstu ať už s, či bez terapeutického působení, se after glow prožitek časem ztrácí a dochází k návratu ke starším vzorcům chování, nicméně toto je velmi individuální záležitost, zatímco někteří si svou změnu postoje drží, některým se to v důsledku nepříznivých životních události nedaří. Zároveň je to ale zážitek, který nějakým způsobem, byť ve velmi malé míře, v člověku zůstává a je možné jej při dalším podobném prožívání, nebo terapeutickém působení oživit.

Psychedelická zkušenost tedy sama o sobě úplně neovlivňuje postoje k užívání návykových látek, ale děje se to spíše skrze nalezení smysluplnosti, jedinečnosti, splynutí s ostatními a se světem, skrze zkušenost s účinky a zisky návykových látek jako takových, ale také skrze negativní zkušenost a uvědomění si, zda to, co užívám mi skutečně dává to, co v životě vlastně chci.

8.3 Specifické charakteristiky respondentů

– Jaký vliv mají charakteristiky respondentů na postoje k užívání psychedelických látek? –

Smyslem této otázky je nalezení nějakých podobných charakteristik specifických pro uživatele psychedelik, přesněji řečeno pro výzkumný soubor. A rovněž toho, jak to vnímají sami respondenti.

V první podkapitole nejprve shrnuji příčiny užívání návykových látek u dotazovaných respondentů, které korespondují s teoriemi popisovaných v odborné literatuře. V další podkapitole se pak zaměřuji na motivaci k vyhledávání psychedelických látek se snahou popsat charakteristiky respondentů specifické právě pro tuto skupinu látek.

8.3.1 Motivace k užívání návykových látek

Průměrný věk prvního kontaktu s návykovými látkami byl u všech respondentů datován přibližně k **období dospívání**.

„S návykovými látkami jsem začal na přelomu 15. a 16. roku života (...) Na střední se sešla dobrá parta a tam jsem začal kouřit marihuanu. Z nekuřáka se stal ze dne na den velmi aktivní kuřák, co se týče marihuany. Začal jsem i s alkoholem“ (R1).

„Noo, kouřil jsem trávu asi od čtrnácti s klukama tady, ale už je hodně dlouho co nehulim. Ale to jsem jí hulil normálně, jakože jsem se ráno vzbudil a už jsem si ubalil jointa“ (R2).

„Ve třinácti první cigarety, ve čtrnácti první brko, od patnácti, šestnácti první čára koku, protože tohle to byl řekněme můj život“ (R4).

„(...) mě od malinka jako hrozně chutnalo pivo, jakože fakt chutnalo. Naši mi dávali třeba malinkou skleničku už od pěti let, ale jakože fakt panáka (...) Jinak jsem začal prostě na gymplu, normálně s klukama s alkoholem a někdy ke konci i s marihuanou“ (R3).

„Pro mě to bylo už od šestnácti, mohla jsem všechno, rodiče mi nic nezakazovali, chodila jsem na diskotéky, vyzkoušela alkohol, marihuanu a později i pervitin, ale vše jsem zkusila už takhle do osmnácti, to jo“ (R5).

Dle teorií o vzniku závislosti, nebo tendencí k rizikovému chování chcete-li, se setkáváme s pojmem tzv. **sebemedikace**. Jde o stav, kdy uživatel vyhledává psychoaktivní látku za účelem **zmírnění nelibosti**. I toto je mechanismus, který se vyskytoval vesměs u všech dotázaných respondentů.

Respondent č.1 začal intenzivně užívat návykové látky v momentě, kdy se s ním rozešla přítelkyně. V tu chvíli bylo pro něj jediným řešením, jak **zvládat nepříjemné emocionální prožitky**, užívání velkého množství alkoholu a kokainu.

„Nejtěžší pro mě bylo, když mě ze dne na den opustila moje bývalá přítelkyně (...) měli jsme plány (...) najednou to bylo bez nějakého hlubšího vysvětlení pryč (...) nebylo mi dobře sám se sebou, vlastně jsem se chtěl od sebe tak trochu oprostít (...) Nechtěl jsem úplně vnímat, i když to bylo samozřejmě krátkozraký, to je jasný. V tom psychickým rozpoložení tady na to pohlížel člověk trochu jinak a bylo mu to jedno“ (R1).

I u dalších respondentů pomáhal abúzus návykových látek **překonávat nepříjemné chvíle v životě**: *„že bych to do sebe lil jako do bezvědomí, to ne. Nebo jako když... jo to jsem se hodně upíjel třeba kvůli tý holce, to jsem z práce vždycky šel na pivo (...) To mi bylo nějakých šestadvacet nebo tak“ (R2).*

„(...) to byl ten stres, strašnej stres. Já jsem tam byl vlastně strašně nešťastnej vztahově, ale fakt úplně strašně. Já jsem prostě strašně, strašně toužil po lásce“ (R3).

„vlastně jsem možná začala z nudy, nebo já už nevím, ale pak se to rozjelo hodně, když se to celý úplně totálně pokazilo (...) když máte doma psychopata, to se radši sjedete, než vnímat tu hroznou realitu (...)“ (R5).

Teorie užívání návykových látek odkazují i na **traumatické zážitky z dětství**, případně i na **poruchy attachmentu**. Respondenti popisují určité problémy z období dětství a dospívání.

„vyrůstal jsem víceméně nejvíce s prababičkou a s pradědečkem. Máma od nás odešla, když mi byli dva roky, frnkla tehdy s tátovým nejlepším kámošem. A zůstali jsme sami. Nevím, co měl táta za práci vlastně, ale pořád někde jezdil. Někdy mě bral s sebou, ale spíš jsem zůstával u prababičky (...) s mámou jsem teď v kontaktu až za poslední dva roky, ale jen formálně, na svátky, narozeniny a tak“ (R2).

„Ještě před 10 rokama jsem si myslel, že jsem měl šťastný dětství, jak to tak bývá. Teď jsem došel k tomu, že tam jako nebylo spousta z nich v pohodě asi tak jako. Narcistní maminka, ona mi v rámci svých možností dala maximum, akorát, že to bylo spíš materiálně než jako citově jako. Ještě před pár dny jsem ji zkusil obejmout a připadal jsem si doslova jako když jsem dostal 380 voltů, protože prostě si nepamatuju, že by mi moje máma někdy řekla "jsem na Tebe hrdá", "děkuju ti", "jsi úžasnej, mám Tě ráda." (...) Ona toho prostě není schopná“ (R3).

„měla jsem vždycky všechno co jsem chtěla, ale vlastně když si to tak vezmu, spíš materiálně, dali mi všechno, svobodu, volnost, ale citově vlastně nic moc“ (R5).

Další dva respondenti vnímají užívání návykových látek jako **potřebu vymezit se**. Mohli bychom zmínit i teorii o hyperprotektivních matkách a nedostupných otcích.

„pamatuju si, že jsem trpěl hroznou separační úzkostí, byl jsem děsně fixovanej na mámě, dlouhou, dlouhou dobu. Dělal pro mě první poslední, vlastně jsem mohl všechno, vždycky při mně stála, táta měl na mě příliš velký nároky a velký očekávání, který jsem vlastně nenaplnil (...) Spíše jsem se vyčlenil, byl jsem takovej rebel. Já se tak trochu cejtim“ (R1).

„Když jsem se narodila, tak vlastně tatínka jsem nepoznala nikdy. Ten po narození mě dal jakoby pryč, takže jsme bydlely s mamkou samotný u babičky. Od sedmi let mám nevlastního tátu, kterej je hodnej ale je mladej, takže jsme si cestu k sobě nikdy moc nenašli (...) Já jsem byla jinak vždycky zvyklá utíkat spíš na tu ulici, kdy moje rodina byla spíš taková slušná, s pravidlami se vším, já jsem byla vždycky taková ta černá ovce rodiny, že jsem vždycky utíkala na tu ulici za tím street životem a za kamarádama“ (R4).

„Takže no táta, no táta. Ten mi umřel ve třinácti, a navíc to je pro mě jako vlastně ještě taková jako postava hodně jako, hodně komplikovaná“ (R3).

Za zmínku stojí i **touha po okamžitých odměňujících účincích drogy**, která souvisí s neurotransmiterem dopaminem. Potřeba po okamžitém uspokojení stojí ruku v ruce s vyhledáváním vzrušujících až extrémních aktivit, střídáním aktivit a zájmů a jejich nedokončováním, tak jako právě vyhledáváním psychoaktivních substancí, které přináší okamžitý efekt. Charakteristika respondentů je vesměs shodná, všichni preferují intenzivní prožívání.

(...) když jsem začal hrát profesionálně fotbal a když jsem se na to vykašlal a vzdal se dobrovolně téhle kariéry, tak to pro tátu nebylo úplně pochopitelný. Často nedokončuju věci (...) ano, jsem člověk, kterej rád dělá věci naplno a není to jen za pomoci návykových látek“ (R1).

„Vysokou školu jsem udělal, to bylo taky drsný, dělal jsem ji skoro 11 let. Přestože si teď dělám doktorát, musím říct, že jsem měl prostě problém dodělat věci. Táhlo se to úplně strašným způsobem, a to furt jako (...) Ted' budu teda hodně otevřenej, já jsem byl závislej hodně na pornu, pořád s tím mám problém, ale myslím, že to kontroluju nějak“ (R3).

„Jako jo, drogy jsou moje únikovka, to beru jako relaxaci myslí a celého těla. Já odpočívat neumím, ale jak říkám, zase pracuju a dělám věci, který mě baví a naplňují, věci intenzivní (...)“ (R3).

8.3.2 Specifické charakteristiky a motivy k užívání psychedelik

Výše jsme si popsali, jaké jsou u respondentů motivy k vyhledávání psychoaktivních látek obecně. V rámci této práce nás však zajímá, jaké jsou motivy k vyhledávání právě psychedelik a co je u respondentů charakteristické.

Zajímavě respondenti hodnotí právě **samotné účinky psychedelik**, které respondenti popisují jako vnímání rozšiřující. Pozitivně hodnotí jejich **schopnost rozšiřovat vnímání** světa, ale i vnitřních procesů, a to je právě jeden z motivů k užívání právě těchto látek.

„Líbilo se mi hlavně to, jak jsem na těchhle lehkejších drogách dokázal fungovat, přemejšlet a podobně, a taky to spíš bylo o mém postoji, kterej jsem k těmhle látkám zaujal“ (R1).

„tyhle drogy, to je prostě úplně něco jinýho, jsi to pořád Ty, ale zintenzivní se Ti to vnímání prostě řekněme“ (R4).

„Já to vnímám takhle, pro mě to bylo okno a díky tomu jsem to okno otevřel a uviděl jsem neuvěřitelný věci“ (R3).

„to co to dělá, je vlastně hrozně neuvěřitelný, víš jak, to ti žádná jiná droga nedá, otevře Ti to nějaký to třetí oko a díky tomu máš možnost vidět neuvěřitelný věci“ (R2).

Dále se u respondentů objevoval **nesouhlas se systémem**, často se popisovali jako **jdoucí proti proudu s tendencí změnit svět k lepšímu**.

(...) taky nesouhlasím se systémem, takže to s tím podle mě dost souvisí. (...) Zároveň v tom byla možná mnou viděná svoboda a soulad s přírodou“ (R1).

„Nelíbí se mi ten systém toho světa (...) Já pak začala číst i takový ty knihy, moc přítomného okamžiku, zákon přitažlivosti a takovýhle věci, myslím si že Ti to dává dohromady pak celej nějaký smysl (...) tak Tě ty drogy vlastně zastaví a pomůžou Ti se na ten zdroj napojit“ (R4).

„poslední dobou mi to tu hrozně štve, spíš jako ta politika. Víš já jsem byl vždycky takovej, že jsem si myslel, že se musím obětovat za nějakou vyšší moc (...) jak máš nějakou zidealizovanou představu o světě vlastně, pokud to nikdo tak nedělá, nebo to tak není, že je to špatně, že ten svět je špatně a máš pocit, vlastně, že ten svět nějak musíš změnit“ (R3).

Respondenti se vyznačují **láskou k přírodě**, mnohdy až většího přesahu. Popisují se sami jako **alternativní**, čtyři respondenti z pěti preferují vegetariánskou stravu.

„řekl bych, že jsem hodně alternativní (...) miluju přírodu, dokázal bych klidně chodit s batohem po světě mimo tenhle systém (...) maso nejím, nemůžu se dívat na to, když někdo ubližuje živému tvorovi, každěj má přece právo na život, kdo jsme my, že si bereme právo na to rozhodovat o životech dalších živých bytostí“ (R1).

(...) prostě jsem byl takovej ten hipík, láska, prostě všechno miluju, já to v sobě mam jako i normálně, já hrozně miluju živý tvory, ale tohle to bylo jako fakt hodně (smích) (...) mě je hrozně blízka i indiánská kultura a všechny tyhle alternativní věci“ (R3).

„jako tyjo, od tý doby prostě ani moc nejím maso, přírodu jsem milovala vždycky to jako určitě, ale teď to vnímám nějak víc, nechci maso, cítím víc takový to propojení a snažím se to v důsledku toho omezit“ (R4).

Dalším specifikem je **hluboký zájem o tento typ látek**, ale také o vše ostatní s tím spojené. Kontext užívání, ale také kulturu, možnosti bezpečného užívání, přínosů a rizik. Většinou mají respondenti kontakt s dalšími lidmi, kteří se o psychedelika zajímají anebo je právě i sami užívají.

„Zajímám o tyhle látky a taky mám kolem sebe lidi, který se o to zajímají stejně (...) Skrze tyhle lidi jsem se o tom dozvěděl. Mimo jiné se o to zajímám sám, sleduju dokumenty a rád o tom čtu“ (R1).

„Já jsem to studovala dva roky, sama, pomocí videí, pomocí těch různých textů, já nevím, hodně informací mam od lidí, co to zkoušeli a takovýhle ty věci“ (R4).

„(...) to bylo v tom Mexiku, hodně jsme si o tom zjišťovali, bavili se s těma lidma o tom, spojili se s těma podobnýma šamanům, co nám o tom fakt hodně řekli, pak je to fakt bezpečný a přínosný“ (R5).

Jedním z motivů k užívání psychedelik je také touha po nalezení smysluplnosti, viz výše popsané. Rovněž ale i **zájem o spiritualitu a duchovní přesah**.

„já jsem tou smrtí strašně fascinovanej, já jsem si totiž jistej, že po tom něco je. A jediný, co si fakt přeju v tomhle životě je, abych dokončil svůj úkol, co tady mam, v tom je ta psychedelie víceméně výjimečná (...) Já nevím, třeba, ale já na tyhle věci věřím, reinkarnace, minulý životy a tak“ (R3).

„DMT se ve stopových prvcích vyskytuje prakticky ve všem živým na týhle planetě, tak to přesně koresponduje se schopností vcítit se do všeho, co je kolem tebe, protože jak se množství té látky v mozku zvýší, tak dokážeš vidět a vnímat jinak, to je ta spiritualita“ (R1).

„I kámoš říkal, že to má od 16 let, že vždycky když si dá tohle, že se otevře natolik, že dokáže vidět tady ty světla a takový, to jsou prostě nějaký entity, který máš prostě možnost vidět po požití něčeho takovýho“ (R4).

„podle mě nějaká energie nebo něco takovýho asi určitě je, proč by nebylo (...) jak jsem byl tam na tom místě, jak se vařila ta ayahuasca, to bylo tak mystický místo, je tam snad i nějaká pyramida. Pak si říkáš, tyjo, proč by to tak jinak bylo, takhle to dává smysl“ (R2).

9 Souhrn výsledků

Psychedelická zkušenost a její význam

Na samém počátku interpretace analýzy psychedelických zážitků se ukázal jako zásadní právě kontext užívání, proto jsem popis fenoménů psychedelické zkušenosti pojala právě z hlediska **setu a settingu**.

Ukázalo se, že vnímání psychedelické zkušenosti je možné rozumět jako **důsledku interakce mezi dvěma různými fenomény**, a to tím, jak uživatele psychedelik ovlivňovalo samo prostředí a s jakým očekáváním a vnitřním nastavením do této zkušenosti respondenti šli.

Sami respondenti kladli velký důraz na prostředí, ve kterém psychedelické látky užívali. Většinou byli předem dostatečně informováni anebo to tak vnímali na základě svých předchozích zkušeností. Zároveň si během prožívání psychedelického zážitku sami uvědomovali, že je jejich prožitek umocňován právě prostředím, ve kterém se nachází.

Právě při užití psychedelik **v příjemném prostředí** často popisovali **velké splynutí s přírodou a prohloubení vztahu k ní**. V případě, že došlo k užití psychedelik **v jiném prostředí** než to, které sami vnímali jako vhodné a žádoucí popisovali spíše **negativní prožitky**, jako zvýšenou tenzi, úzkost či stavy podobné psychóze nebo i zablokování samotného účinku.

Dále se v souvislosti s užíváním psychoaktivních látek hovoří o vlivu vnitřního nastavení tedy tzv. settingu. Během analýzy vyšlo najevo, že velký vliv na obsahy a průběh samotné psychedelické zkušenosti mělo **vnitřní očekávání**. Respondenti se shodovali na tom, že přehnané očekávání mělo vliv na prožitek **směrem k jeho potlačení**. Případně docházelo k **neočekávaným změnám**, které rovněž zapříčinily **směřování prožitku do negativních forem**.

Naopak se jako zásadní ukázalo **odevzdání se a přijetí účinků psychedelik**, ke kterému pozitivně přispělo dobré prostředí a vědomí jistoty či pocitu bezpečí, a které mělo vliv na pozitivní obsah a průběh psychedelické zkušenosti.

Respondenti se také shodují na tom, že je třeba k těmto látkám **přistupovat s respektem, úctou a pokorou**. Rovněž považovali za důležité **vedení a znalosti** k tomu, aby došlo k žádoucím účinkům.

Co se týče obsahů psychedelických zkušeností, velmi často se u respondentů objevoval **mystický až spirituální obsah**, někteří mohli vidět nebo se přímo stát nadpřirozenou bytostí. Ti, co je viděli s nimi měli možnost komunikovat a vnímat jejich podstatu a energii. Dva z pěti respondentů zažívali spirituálně orientovanou psychedelickou zkušenost i po požití THC. Výjimkou nebyli ani **negativní zkušenosti**, které byly s velkou pravděpodobností odrazem právě vnitřního nastavení.

Respondenti vnímali svůj psychedelický prožitek vesměs jako velmi intenzivní, který v nich vyvolával **pocit smysluplnosti, sounáležitosti, splynutí a jednoty** se sebou samým a s okolím. Dle jejich popisů je zřejmé, že tato zkušenost má pro ně obrovský význam, a to zejména směrem k **prohloubení spojení s přírodou se světem**, což jim umožňovalo pocítit smysl života. Často jej vnímali jako něco, co udává směr, něco, co **dá člověku právě to, co v danou chvíli potřebuje**. Zde je vnímán velký terapeutický potenciál.

Zároveň si ale uvědomovali, že se jedná o prožitek, který postupem času **slábne** a že jej bez další práce na sobě **nelze dlouhodobě udržet**.

Vztah psychedelické zkušenosti ke změně postojů k návykovým látkám

Hlavním cílem této práce je zejména porozumění tomu, jakým způsobem ovlivňuje psychedelická zkušenost postoje respondentů k návykovým látkám.

Všichni respondenti mají bohatou „drogovou kariéru“, a tak bylo nasnadě nejprve zmapovat určité vzorce rizikového chování, aby bylo posléze snazší porozumět vlivu psychedelické zkušenosti na postoje k užívání návykových látek.

Pro většinu respondentů užívání návykových látek nejprve **nepředstavovalo problém**, dalo by se dokonce hovořit o tom, že jej **považovali za normu**.

Mnohdy nebylo ani jasné, jak to sami vlastně vnímají. Objevoval se také rozpor, zda jsou se svým chováním skutečně v pohodě, nebo si to jen nechtějí připustit. Přitom jak je zřejmé, u všech respondentů toto chování **způsobilo** postupem času **značné problémy** ať už existencionální (nedostatek financí, ztráta zaměstnání, problémy s bydlením) či v rámci sociálních vazeb (konflikty v rodině, problémy v partnerských vztazích), případně i psychických potíží (úzkosti, deprese). Některé jednání bylo u respondentů doslova na hraně konfliktu se zákonem viz. výše popisované řízení pod vlivem apod.

Užívání návykových látek bylo po určitou dobu **součástí jejich životního stylu** a uvědomění rozporu přišlo u respondentů často až s větším rozsahem problémů.

Právě samotná psychedelická zkušenost přiměla respondenty naopak začít **uvažovat nad tím**, zda jim ostatní návykové látky dávají to, co od nich očekávají a zde je pro ně samotné užívání nějak přínosné.

Rovněž se začali zajímat o bezpečnější alternativy užívání návykových látek. Zároveň vnímají psychedelickou zkušenost jako prostředek ke změně **zkratkovitého jednání**, změně **celkového životního stylu** směrem ke zdravějším způsobům trávení volného času.

U některých respondentů se objevil i **odpor k návykovým látkám**, což vedlo u jednoho respondenta přímo k zastavení rizikového chování.

K této změně docházelo zejména skrze **zprostředkování cesty k sobě. Uvědomění si vlastní smysluplnosti a důležitosti**.

Na základě tohoto zjištění bylo možné vytvořit **teoretický koncept vlivu psychedelické zkušenosti**.

Na začátku máme uživatele návykových látek, kteří užívají za účelem uspokojení, zejména také za účelem sebemedikace, bez pevného řádu a škodlivým způsobem. V momentě, kdy v důsledku užití psychedelik došlo k navození významného psychedelického prožitku, docházelo tak k ovlivnění postojů skrze významné, výše popsané, psychologické fenomény.

Jak se dále ukazuje, bez další práce se tato zkušenost omezí však jen na pouhý after glow efekt, který postupem času také slábne. Psychedelická zkušenost se však v rámci dalšího prožitku může posílit a v případě další terapeutické práce také dále uplatnit.

Na základě výše uvedeného se dá předpokládat, že psychedelická zkušenost je tedy spíše zejména **prostředek k dosažení změny** a větší životní spokojenosti.

Vliv charakteristik respondentů na postoje k užívání psychedelických látek

V rámci analýzy jsem nejprve shledala určité podobnosti v motivech k užívání všech návykových látek.

Všichni respondenti začali s návykovými látkami v **období dospívání**.

Na základě teorií, které popisují důvody k vyhledávání psychoaktivních látek se u respondentů objevovalo užívání **za účelem sebemedikace**, tedy s cílem zmírnit nepříjemné psychické prožitky.

Dále by se dalo hovořit o reakci na **traumatické zážitky z dětství**. U některých respondentů pravděpodobně došlo i k **poruchám attachmentu** v raném dětství. Prakticky bychom zde našli i uplatnění teorie o hyperprotektivních matkách a nedostupných otcích. Tři respondenti dokonce popisují ztrátu jednoho z rodičů v brzkém věku.

Dále se u respondentů vyskytuje **touha po okamžitém uspokojení**. Která souvisí s nedostatkem trpělivosti, s vyhledáváním extrémů, střídáním zájmů, ale také nedokončováním činností.

Dále se objevovaly určité podobnosti v charakteristikách respondentů vázající se na vyhledávání právě psychedelických látek.

Psychedelické látky respondenti pozitivně hodnotí právě pro jejich **samotné účinky**, které jsou specifické **schopností rozšiřovat vědomí**.

Jejich osobnostní charakteristiky jsou specifické zejména tím, že se vyznačují velkou **láskou k přírodě**, sami sebe vnímají jako **alternativní bytosti**, dokonce čtyři respondenti z pěti **preferují vegetariánskou stravu**. Jsou specifičtí velkou citlivostí k přírodě a ke světu, často přemýšlí nad svým jednáním směrem k životnímu prostředí.

To pravděpodobně souvisí také s jejich potřebou jít proti proudu. Většinou **nesouhlasí se systémem**, případně se zde objevila i **tendence změnit svět k lepšímu** a mnohdy i pocit zodpovědnosti za to tuto změnu nějak významně svým chováním ovlivnit.

Další nalezené specifikum je právě i **hluboký zájem o tento typ látek** a další spojitosti, zejména zájem o kontext užívání, ale také o kulturu s tím spojenou, možnosti bezpečného užívání, přínosů a rizik. Respondenti jsou také často ve spojení s další skupinou lidí se stejnými zájmy o tento typ látek a vše s tím spojené.

Dalším z motivů k užívání psychedelik je také touha po nalezení smysluplnosti, životního přesahu či přímo také transcendenci, a tedy i **zájem o spiritualitu a duchovní přesah**.

10 Diskuse a závěr

Diplomová práce pojednává o vlivu psychedelické zkušenosti na postoje respondentů k užívání návykových látek. Poukazuje na to, jaké psychedelické zážitky respondenti popisují a jak je vnímají, jakým způsobem psychedelická zkušenost ovlivňuje postoje k návykovým látkám a jak tomu sami respondenti rozumí. Dále také na to, jaký vliv mají charakteristiky respondentů na postoje k užívání psychedelických látek.

Tímto tématem, tak jak je konkrétně uchopené v této práci, se nezabývá příliš mnoho autorů. Nalezneme nespočet vědeckých článků o terapeutickém potenciálu psychedelik, o jejich účincích, o tom, jak psychedelika vnímají samotní uživatelé, ale nenalezneme příliš mnoho článků o vlivu psychedelik na postoje k užívání návykových látek, a to je také důvod proč jsem se rozhodla vydat touto cestou.

Pět respondentů sdílelo své psychedelické zkušenosti, vesměs se jednalo o účinky vyvolané klasickými psychedeliky, tedy LSD, lysohlávkami s účinnou látkou psilocybin a DMT, dva respondenti však navíc popisovali významné prožitky po užití kanabinoidů s účinnou látkou THC. Možná vyvstává otázka, zda je něco takového vůbec možné? Jak můžeme vidět, tak ano. O tomto fenoménu, kdy u citlivějších jedinců může i THC vyvolat významné psychedelické prožitky hovořil například Stafford (1992).

Respondenti popisovali zajímavé, hluboké a mnohdy až spirituální zážitky, které pro ně měly obrovský význam. Někteří měli možnost hovořit s nadpřirozenými bytostmi nebo se sami octnout v těle nadpřirozené bytosti a cítit její léčivý potenciál. Podobné zážitky v souvislosti s psychedelickou zkušeností popisuje i Strassman (2005).

Psychedelické zážitky vyvolávaly v respondentech řadu pocitů jako jsou pocity smysluplnosti, splynutí a jednoty. Říkám si, že to je právě to, co dává nám lidem smysl a chuť k životu, pochopení a vlastně i přijetí své podstaty na Zemi. V podstatě o tom hovořili i sami respondenti, kteří si ve svém životě také často pokládali otázku, jaký má život vlastně smysl. Na základě jejich výpovědí můžeme říct, že psychedelická zkušenost má v tomto případě obrovský přesah a význam. Za zásadní poznání však považuji, že by užívání těchto látek mělo mít pevný řád a kontext, podobně jak o tom hovoří Kalina (2008).

A právě v průběhu analýzy se ukázalo nastavení setu a settingu za důležité, neboť vnímání psychedelické zkušenosti je možné rozumět jako důsledku interakce mezi tím, jak jsou uživatelé ovlivňováni prostředím a s jakým vnitřním nastavením k užívání přistupují. O významu setu a settingu hovoří mimo jiné i mnoho autorů.

Pochopitelně se pak za žádoucí potvrdilo příjemné a bezpečné prostředí, které podněcovalo pozitivní průběh psychedelické zkušenosti anebo alespoň bezpečnější průběh ne příliš příjemných prožitků. Pochopitelně pak průběh intoxikace ovlivňuje vnitřní nastavení, tedy to, v jakém je uživatel psychickém rozpoložení a jaké má od užívání očekávání.

O setu a settingu se hovoří v souvislosti s veškerými psychoaktivními substancemi, nicméně, dle mého názoru je to v tomto případě ještě mnohem zásadnější s ohledem na to, jak obrovský potenciál psychedelická zkušenost nabízí. Na toto klade důraz také osobnost v tomto oboru Stanislav Grof.

Dostáváme se k jádru celé práce, jakým způsobem vlastně psychedelická zkušenost ovlivňuje postoje k užívání návykových látek? Z podstaty věci je jasné, že v psychologických fenoménech není nic jednoznačné. Bylo by perfektní, pokud by existovala zázračná metoda k léčbě všech lidských trápení. S přihlédnutím k bio-psycho-socio-spirituálnímu modelu je ale zřejmé, že nic takového není možné, protože jsme formováni a ovlivňováni mnoha faktory. Je však příjemné vědět, že existují metody, které nás mohou přiblížit k poznání a pochopení, jak už k smyslu životní existence, tak třeba jen k nalezení cesty ke spokojenějšímu životu.

Všichni respondenti v určitém období svého života užívali větší množství návykových látek, dle provedeného screeningového testu bychom mohli hovořit o velmi škodlivém užíváním na hraně se závislostí. Jejich motivy byly dost často právě uniknutí nepříjemným životním situacím a s tím spojeným psychickým prožitkům, nebo také i touha po smysluplnosti či životní spokojenosti. Ať už byla cesta k psychedelickým substancím čistě náhodná, troufám si tvrdit, že minimálně přínosná. Respondenti se prakticky shodují na tom, že jim psychedelická zkušenost zprostředkovala jiný rozměr vnímání, a to nejen k užívání návykových látek. Z adiktologického hlediska bychom si při práci s klienty měli dávat reálné cíle. V tomto případě tedy vnímám jakýkoli krok ke změně jako zásadní. Už jen samotná myšlenka na to, že to jde i jinak, bezpečněji, s rozvahou, je významná.

Během analýzy metodou zakotvené teorie jsem se snažila pochopit jakým způsobem ke změně může docházet. Rozhodně nešlo o přímou kauzalitu, jak jsem zmiňovala výše. Dle mnoha autorů dochází v důsledku psychedelické zkušenosti ke změnám vnímání, které bývají dalekosáhlé.

Skrze změnu vnímání sebe sama dochází posléze ke změně vnímání světa, protože jak víme, svět kolem nás je především intepretací jedince na základě jeho zkušeností. Nepochybuji také o příznivém efektu psychedelik na biochemické procesy v mozku, o kterém je k nalezení nespočet vědeckých článků.

Na základě zjištění vnímám psychedelickou zkušenost jako prostředek ke změně, který ale bez kontextu pevného řádu ustrne na after glow efektu, který po nějaké době beze změn vyprchá. Jsem ale vlastně i vděčná za to, že žiji ve světě, kde se klade důraz na osvětu v rámci duševního zdraví kam terapeutický potenciál psychedelické zkušenosti bezesporu patří.

Jak o tom hovoří Stanislav Kudrle (2003), každá skupina psychoaktivních látek má své uživatele, kteří jsou ve vztahu k dané skupině něčím specifictí. Jestliže jsou opiátové drogy vyhledávány se záměrem uniknout od bolesti, stimulanty za účelem zvýšení výkonnosti a euforie, pak jsou uživatelé psychedelik specifictí hledáním životní smysluplnosti.

Dotazovaní respondenti jsou charakterističtí svou láskou k přírodě, což kromě LSD i nahrává původu psychedelickým látkám, které bývají nejčastěji právě přírodního původu. Také se jedná o látky, které mají nejstarší historii, kdy bývaly využívány dávnými kulturami za účelem spojení se s vyššími silami.

Respondenti se shodují v tom, že jim jsou sympatické právě samotné účinky psychedelik. Popisují, že si uvědomují změnu vnímání, že cítí, že jsou to stále oni, jen jako by se jim najednou otevřelo něco, co jim bylo doposud skryté.

Také se jedná o vysoce citlivé osoby, které dokážou přemýšlet nad světem a nad přírodou v rámci zachování zdravého životního prostředí. Snaží se o vegetariánskou stravu a udržitelný život. Často z tohoto důvodu nesouhlasí se systémem, ale zároveň nesou na svých bedrech pocity zodpovědnosti i za všechny kolem. Když nad tím tak přemýšlím, i to vnímám možná také jako další důvod k vyhledávání psychoaktivních látek obecně.

Pokud tedy vezmeme v úvahu, že mnozí považují psychedelika za látky s významným terapeutickým potenciálem. Ale zároveň jsou i ti, kteří na ně nahlíží s odporem. Pak se shodneme na tom, že se jedná o velmi kontroverzní téma. Bez pochyby je třeba i na tuto problematiku nahlížet s odstupem, se zachováním zdravého selského rozumu. V praxi pak budeme chápat, že je třeba zdravý přístup s dostatkem informací. Rovněž také to, že je k těmto látkám a jejich potenciálu třeba přistupovat s úctou a respektem jinak jejich možný terapeutický vliv ztratí význam.

Tato práce mi umožnila rozšířit obzor v této oblasti což velkou měrou přispělo k mým znalostem v adiktologické profesi. Věřím, že bude přínosem v rámci dalšího vědeckého poznání. V průběhu zpracovávání mě napadalo mnoho dalších zajímavých podnětů, které by bylo možné rozvíjet, ale čas a také rozsah práce mi to neumožňoval. Bylo by rovněž zajímavé zmapovat i možná rizika a důsledky užívání, pokusit se nahlédnout na to zda je možné i tyto látky zneužívat, ale třeba se toho chopí někdo další a nebo se mi to podaří někdy příště.

11 Limity výzkumné práce

Považuji za důležité také zmínit, jaké faktory mohly mít vliv na zpracování dat a myslím, že si zaslouží i samostatnou kapitolu.

Během tvorby dat se ukazovalo, že respondenti mají tendence hodně zabíhat mimo téma, možná to bylo způsobeno nepřesným zněním otázek. V průběhu zpracování dat před samotnou analýzou mi tak dalo velkou práci text rozčlenit, vyhledat v něm zásadní informace a pak ho kódovat.

Další vliv může mít bezesporu malý počet výzkumného souboru. Podařilo se mi uskutečnit rozhovory pouze s pěti respondenty, nicméně jak je definováno u výzkumného souboru, sběr dat probíhá u kvalitativního výzkumu do té doby, než dojde k saturaci dat. Předpokládám, že se mi podařilo i u takového počtu respondentů získat dostatečný obsah dat abych byla schopna odpovědět na výzkumné otázky.

Když přemýšlím nad dalším limitem a rozhovory s respondenty, přivádí mě to k otázce, do jaké míry jsem byla vtažena do výzkumu i já. Ačkoli jsem měla předem připravené otázky, nechávala jsem se také unášet příběhem respondentů, kteří do rozhovoru přinášeli mnoho témat, která se týkala i mě samotné. Nicméně tento fenomén ve výsledku pomohl ve vztahu výzkumníka a respondenta nastolit také přátelskou atmosféru což posléze vedlo k otevřenějšímu dialogu a sdílení citlivých informací v průběhu rozhovoru.

Psychedelický zážitek je velmi těžce popisovaný fenomén, jsem si vědoma, že to mohlo vést mnohdy k nedostatečnému popisu prožitků od samotných respondentů. Sami si byli vědomi toho, že je pro ně tento zážitek hůře uchopitelný a že se jim velmi těžce popisuje. Zároveň i pocity a emoce bývají pro osoby, které o nich běžně nehovoří, těžce uchopitelné. V důsledku omezeného času v průběhu tvorby dat jsme se nedostali k opakovaným interpretacím některých jevů a fenoménu. Jsem si vědoma, že by tento krok byl pro příště vhodnou variantou, jak lépe porozumět prožívání jednotlivých respondentů.

12 Seznam použitých zdrojů

- [1] Aghajanian, G. & Marek, G. J. (2002). Serotonin and Hallucinogens. *Neuropsychopharmacology*. 21 (2), s. 16–23. Získáno 17. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10432484/>
- [2] Atkinson, R., et al. (1995). *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing.
- [3] Barrett, K. E. & Barman S. M., et al. (2009). *Ganong's Review of Medical Physiology*. McGraw-Hill Medical.
- [4] Bláhová, B., Kňážek, F., Plevková, M., Civišová, D., Chomynová, P., Vild, J., Horák, M., Valeš, K., Mravčík, V., Kočárová, R., Wiglusz, M. (2021). *Epidemiologie užívání psychedelik v ČR: prevalence a vliv na duševní zdraví*. Praha: Národní ústav duševního zdraví.
- [5] Bogenschutz, M. P. & Johnson M. W. (2016). Classic hallucinogens in the treatment of addictions. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*. 4(64), s. 250-258. Získáno 4. července z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25784600/>
- [6] Bogenschutz, M. P. & Ross, S. (2018). Therapeutic Applications of Classic Hallucinogens. *Curr Top Behaviour Neuroscience*. (36), s. 361-391. Získáno 4. července z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28512684/>
- [7] Bogenschutz, M. P. et al. (2015). Psilocybin assisted treatment for alcohol dependence: A proof of concept study. *Journal of Psychopharmacology*. 29 (3), s. 289–299. Získáno 18. června z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25586396/>
- [8] Bonson, K. R. (2018). Regulation of human research with LSD in the United States (1949–1987). *Psychopharmacology*. 235 (2), s. 591–604. Získáno 6. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29147729/>
- [9] Borowsky, B., Adham, N., Jones, K. A. et al. (2001). From the Cover: Trace amines: Identification of a family of mammalian G protein-coupled receptors. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 98 (16), s. 8966–8971. Získáno 17. července z: https://www.researchgate.net/publication/11881944_From_the_Cover_Trace_amines_Identification_of_a_family_of_mammalian_G_protein-coupled_receptors
- [10] Bouso, J. et al. (2012). Personality, psychopathology, life attitudes and neuropsychological performance among ritual users of ayahuasca: A longitudinal study. *PLoS One*. 7 (8). Získáno 13. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22905130/>
- [11] Brierley, D. & Davidson, C. (2012). Developments in harmine pharmacology — Implications for ayahuasca use and drug-dependence treatment. *Progress in Neuro Psychopharmacology and Biological Psychiatry*. 39(2), s. 263-272. Získáno 5. července 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/225300541_Developments_in_Harmine_Pharmacology-Implications_for_Ayahuasca_Use_and_Drug-Dependence_Treatment
- [12] Brown, T. (2013). Ibogaine in the treatment of substance dependence. *Current Drug Abuse Reviews*. 6 (1), s. 3–16. Získáno 25. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23627782/>
- [13] Calvey, T. & Howells, F. (2018). An introduction to psychedelic neuroscience. *Progress in Brain Research*. 242 (1), s. 1–23. Získáno 17. června 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/328974974_An_introduction_to Psychedelic Neuroscience
- [14] Carhart-Harris, R. L. & Nutt, D. J. (2010). User perceptions of the benefits and harms of hallucinogenic drug use: A web-based questionnaire study. *Journal of Substance Use*. 15 (4), 283–300.
- [15] Carhart-Harris, R. L. & Nutt, D. J. (2013). Experienced drug users assess the relative harms and benefits of drugs: A web-based survey. *Journal of Psychoactive Drugs*. 45 (4), 322–328.

- [16] Carhart-Harris, R. L. et al. (2016). Psilocybin with psychological support for treatment-resistant depression: An open-label feasibility study. *The Lancet Psychiatry*. 3 (7), 619–627.
- [17] Česká psychedelická společnost. (2021). Získáno 5. června 2021 z: <https://czeps.org>
- [18] Češková, E. (2018). Současnost a budoucnost farmakoterapie závažných psychických poruch. *Časopis lékařů českých*. 157(2), s. 96-100. Získáno 20. června 2020 z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2018-2/soucasnost-a-budoucnost-farmakoterapie-zavaznych-psychickych-poruch-63617>
- [19] Cink, V. & Andrashko, V. (2019). Psychedelika jako imunomodulátory. *Psychiatrie*. 23(3), s.153-158. Získáno 7.července 2021 z: http://www.tigis.cz/images/stories/psychiatrie/2019/Psychiatrie_3_2019/CNPS_Psychiatrie_3_2019_web.pdf
- [20] De Gregorio, et al. (2018). D-Lysergic acid diethylamide, psilocybin, and other classic hallucinogens: Mechanism of action and potential therapeutic applications in mood disorders. *Progress in Brain Research*, 242(1), 69-96. Získáno 4. července 2021 z https://www.researchgate.net/publication/327341150_DLysergic_acid_diethylamide_psilocybin_and_other_classic_hallucinogens_Mechanism_of_action_and_potential_therapeutic_applications_in_mood_disorders
- [21] Dennett, C. D. (1991). *Consciousness explained*. London: Penguin Books
- [22] Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- [23] Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- [24] Fišerová, M. (2002). Ibogain - perspektivy v léčbě závislosti na psychotropních látkách. *Postgraduální medicína*, 6. Získáno 4. července 2021 z: <https://zdravi.euro.cz/clanek/postgradualni-medicina/ibogain-perspektivy-v-lecbe-zavislosti-na-psychotropnich-latkach-148152>
- [25] Franklin, M. J., Carrasco, A. G. (2012). Canabinoid-induced enhanced interaction and protein levels of serotonin 5-HT(2A) and dopamine D2 receptors in rat prefrontal cortex. *Journal of Psychopharmacology*. 26(10), s. 1333-1347. Získáno 18. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22791651/>
- [26] Goleman, D. (2001). *Meditující mysl*. Praha: Triton.
- [27] Grinspoon, L., & Bakalar, J. B. (1983). *Psychedelics Reflections*. New York: Human Sciences Press.
- [28] Grof, S. (1992). *Za hranice mozku*. Praha: GEMMA89.
- [29] Grof, S. (2000). *Dobrodružství sebeobjevování*. Praha: Perla.
- [30] Grof, S. (2007). *Nové perspektivy v psychiatrii a psychologii: pozorování z moderního výzkumu vědomí*. Praha: Moraviapress.
- [31] Grof, S. & Valier, M. L. (1988). *Human survival and consciousness evolution*. State University of New York Press.
- [32] Grofová, Ch., (1998). *Žízeň po celistvosti*. Praha: Chvojko nakladatelství.
- [33] Halpern, J. H. & Pope, H. G. (1999). Do hallucinogens cause residual neuropsychological toxicity? *Drug Alcohol Depend.* 53 (3), s. 247-256. Získáno 4. července z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10080051/>
- [34] Hausner, M. & Segal, E. (2016). *LSD: výzkum a klinická praxe za železnou oponou*. Praha: Triton.
- [35] Hendl, J. (2016). *Základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté přepracované vydání*. Praha: Portál.
- [36] Hendricks, P. S. et al. (2015). Classic psychedelic use is associated with reduced psychological distress and suicidality in the United States adult population. *Journal of Psychopharmacology*. 29, 280–288.
- [37] Herling, S., Coale, E. H., Hein, D. W., Winger, G., Woods, J. H. (1981). Similarity of the discriminative stimulus effects of ketamine, cyclazocine, and dextrophan in the pigeon. *Psychopharmacology*. 73(3), s. 286-291. Získáno 20. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/6787651/>

- [38] Hofmann, A. (1997). *LSD – mé nezvedené dítě*. Praha: ProfesHrdina, V., Merka, V., Patočka, J. (2010) Ayahuasca: exotická psychoaktivní droga nebo lék budoucnosti? Časopis *Psychiatrie*. 14(2), s. 16-20. Získáno 17. června 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/284156569_Ayahuasca_exoticka_psychoaktivni_droga_nebo_lek_budoucnosti_Ayahuasca_Exotic_Psychoactive_Drug_or_the_Medicament_of_the_Future
- [39] Johnson, M. et al. (2014). Pilot study of the 5-HT_{2A}-agonist psilocybin in the treatment of tobacco addiction. *Journal of Psychopharmacology*. 28 (11), 983–992.
- [40] Johnson, M., Richards, W., Griffiths, R. (2008). Human Hallucinogen Research: guidelines for safety. *Journal of Psychopharmacology*. 22 (6), s. 603–620. Získáno 18. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18593734/>
- [41] Kalina, K. (2001). *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia Nova.
- [42] Kalina, K. (2008). *Terapeutická komunita: Obecný model a jeho aplikace v léčbě závislostí*. Praha: Grada.
- [43] Kalina, K. (2015). Bio-psycho-spirituální model a jeho implikace pro odbornou péči. In Kalina, K. et al. (Eds.), *Klinická adiktologie* (s. 101-124). Praha: Grada.
- [44] Kalina, K. & Těmínová, M. (2006). *Spiritualita v terapeutických komunitách*. Společnost pro návykové nemoci X. Měřín.
- [45] Kalweit, H. (2005). *Svět šamanů a vnitřní vesmír*. Praha: Eminent.
- [46] Kjellgren, A. et al. (2009). Experiences of Encounters with Ayahuasca – "the Vine of the Soul". *Journal of Psychoactive Drugs*. 41 (4), s. 309–315. [Získáno 4. července 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20235436/>
- [47] Korčák, J., Tyliš, F., Horáček, J. (2019). Psilocybin: farmakologie, fenomenologie a teorie účinku. *Psychiatrie*. 23(1), s. 11-20. Získáno 8. července 2021 z: http://www.tigis.cz/images/stories/psychiatrie/2019/Psychiatrie_1_2019/Psychiatrie_1_2019_web_korc.pdf
- [48] Koukolík, F. (2013). *O mozku, vědomí a sebeuvědomování*. Praha: Karolinum.
- [49] Kudrle, S. (2003). Bio-psycho-sociálně-spirituální model závislosti jako východisko k primární, sekundární a terciální prevenci. In Kalina, K. et al. (Eds.), *Drogy a drogové závislosti 1: mezioborový přístup* (s. 145-149). Praha: Úřad vlády České republiky.
- [50] Kulišťák, P. (2003). *Neuropsychologie*. Praha: Portál.
- [51] Leary, T., Metzger, R., Alpert, R. (1999). *Psychedelická zkušenost. Příručka na podkladě Tibetké knihy mrtvých*. Rig-Veda.
- [52] Liechti, M. E. (2017). Modern clinical research on LSD. *Neuropsychopharmacology*, 42(11), 2114-2127. Získáno 4. července 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28447622/>
- [53] Lira, A., et al. (2007). Hallucinogens Recruit Specific Cortical 5-HT_{2A} Receptor-Mediated Signaling Pathways to Affect Behavior. *Neuron*. 53 (3), s. 439–52. Získáno 18. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17270739/>
- [54] Metzner, R. (2011). *Zelená psychologie*. Praha: Triton.
- [55] Metzner, R. (2018). *Ayahuasca jako lék*. Olomouc: Fontána.
- [56] Michelsen, K., Prickaerts, J., Steinbusch, H. W. M. (2008). The Dorsal Raphe Nucleus and Serotonin: Implications for Neuroplasticity Linked to Major Depression and Alzheimer's Disease. *Progress in Brain Research*. 172, s. 172-233. Získáno 17. června z: https://www.researchgate.net/publication/23238160_The_dorsal_raphe_nucleus_and_serotonin_implications_for_neuroplasticity_linked_to_major_depression_and_Alzheimer%27s_disease
- [57] Miovský, M. (2003). Halucinogenní drogy. In Kalina, K. et al. (Eds.), *Drogy a drogové závislosti 1: mezioborový přístup* (s. 169-173). Praha: Úřad vlády České republiky.
- [58] Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.

- [59] Misauerová, A. (2011). Současné pojetí spirituality jako zdroj úvah o utváření prosociálních postojů. *Pedagogika*. 61, 248-256.
- [60] Moore, T. (2007). *Kniha o duši. 4. vydání*. Praha: Portál
- [61] Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Janíková, B., Černíková, T., Rous, Z., Tion Leštinová, Z., Nechanská, B., Cibulka, J., Fidesová, H., Vopravil, J. (2020). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018 [Annual Report on Drug Situation 2018 - Czech Republic]. Praha: Úřad vlády České republiky.
- [62] Nešpor, K. (2013). Spiritualita v psychiatrii. *Psychiatrie pro praxi*. 14 (2), 51.
- [63] Nichols, D. E. (2004). Hallucinogens. *Pharmacology and Therapeutics*. 101(2), s. 131–181. Získáno 13. června 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/7613485_Hallucinogens
- [64] Nichols, D. E. (2016). Psychedelics. *Pharmacological Reviews*. 68(2), s. 264–355. Získáno 5. června 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/293042193_Psychedelics
- [65] Offord, D. R. (2002). Prevention. In: Rutter, M. T. *Child and adolescent psychiatry*. Oxford: UK Blackwell Science.
- [66] Pettigrew, J. (2011). Iconography in Bradshaw rock art: breathing the circularity. *Clin Exp Optom*. 94(5), s. 403-419. Získáno 5. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21884255/>
- [67] Plháková, A. (2000). *Přehled dějin psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého
- [68] Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- [69] Pokorný, V. (2016). *Myslet z psychedelických zkušeností*. Filozofický ústav Akademie věd České republiky.
- [70] Postránecká, Z., Vejmla, Č., Tylš, F. (2019). Psychedelic therapy in the Czech Republic: A theoretical concept or a realistic goal? *Journal of Psychedelic Studies*. 3 (1), s. 19-31. Získáno 15. května 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/331259859_Psychedelic_therapy_in_the_Czech_Republic_A_theoretical_concept_or_a_realistic_goal
- [71] Prickett, J & Liester, M. (2012). Hypotheses Regarding the Mechanisms of Ayahuasca in the Treatment of Addictions. *Journal of Psychoactive Drugs*. 44(3), s. 200-208. Získáno 5. července 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/232245041_Hypotheses_Regarding_the_Mechanisms_of_Ayahuasca_in_the_Treatment_of_Addictions
- [72] PubChem. (2021). Získáno 17. června 2021 z: <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov>
- [73] Raboch, J., Zvolský, P. (2001). *Psychiatrie*. Praha: Karolinum.
- [74] Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
- [75] Roth, B. L., Baner, K., Westkaemper, R. et al. (2002). Salvinorin A: a potent naturally occurring nonnitrogenous kappa opioid selective agonist. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 99(18), s. 11934-11939. Získáno 18. června 2021 z: https://www.researchgate.net/publication/11196227_Salvinorin_A_A_potent_naturally_occurring_nonnitrogenous_opioid_selective_agonist
- [76] Rothmann, R. B., Blough, B. E., Baumann, M. H. (2007). Dual Dopamine/Serotonin Releasers as Potential Medications for Stimulante and Alcohol Addictions. *The AAPS Journal*. (9)1, s. 1-10. Získáno 5. července 2021 z: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2751297/pdf/12248_2008_Article_911.pdf
- [77] Schultes, R. E., Hoffman, A., Ratsch, Ch. (2000). *Rostliny Bohů: Magická síla psychoaktivních rostlin s atlasem rostlin*. Praha: Volvox Globator.
- [78] Stafford, P. (1992). *Psychedelis Encyclopedia*. California: Ronin Publishing, Inc.
- [79] Stafford, P. & Bigwood, J. (1977) *Psychedelics Encyclopedia*. California: Press Berkeley.

- [80] Strassman, R. (1984). Adverse Reactions to Psychedelic Drugs – A Review of the Literature. *The Journal of nervous and mental disease*. 172 (10), s. 577-595. Získáno 5. června 2021 z: <https://www.researchgate.net/publication/16812725> Adverse reactions to psychedelic drugs A review of the literature
- [81] Strassman, R. (2005). *DMT: molekula duše: Převratný vědecký výzkum stavů blízkých smrti a mystických prožitků*. Praha: Dybbuk.
- [82] Strassman, R. (2010). *Vnitřní cesty do vnějšího vesmíru: Cesty do jiných světů prostřednictvím psychedelik a dalších spirituálních technik*. Praha: Dybbuk.
- [83] Strauss, A., Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- [84] Studerus, E., Gamma, A., Vollenweider, F. X. (2010). Psychometric evaluation of the altered states of consciousness rating scale (OAV). *PloS ONE*. 5(8), s. 1-19. Získáno 8. června 2021 z: <https://www.researchgate.net/publication/46170922> Psychometric Evaluation of the Altered States of Consciousness Rating Scale OAV
- [85] Štampach, O. I. (2006). Nahradila spiritualita náboženství. In: Babyrádová, H., Havlíček, J. *Spiritualita. Fenomén spirituality z pohledu filozofie, religionistiky, teologie, literatury, teorie a dějin umění, pedagogiky, sociologie, antropologie, psychologie a výtvarných umělců. Sborník transdisciplinárních esejů s mezinárodní účastí*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. s. 90-105.
- [86] Šváříček, R. & Šeďová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1*. Praha: Portál.
- [87] Tart, Ch. T. (1969). *Altered States of Consciousness*. New York: John Wiley & Sons.
- [88] Thomas, G. et al. (2013). Ayahuasca-assisted therapy for addictions: Results from a preliminary observational study in Canada. *Current Drug Abuse Reviews*. 6 (1), 30–42.
- [89] Tylš, F. (2015). Neurobiologie psilocybinu ve vztahu k jeho potenciálnímu terapeutickému využití. *Časopis psychiatrie*. 19(2), s. 104-112. Získáno 18. června 2021 z: <https://www.researchgate.net/publication/282683617> Neurobiology of psilocybin in the context of its potential therapeutic use
- [90] Tylš, F. (2015). Neurobiologie psilocybinu ve vztahu k jeho potenciálnímu terapeutickému využití. *Psychiatrie*. 19(2), s. 104-112. Získáno 21. června z: <https://www.researchgate.net/publication/282683617> Neurobiology of psilocybin in the context of its potential therapeutic use
- [91] Tylš, F. (2017). The antidepressant effect of psychedelics and the role of neuroplasticity. *Breaking Convention*. London.
- [92] Tylš, F., Páleníček, T., Horáček, J. (2014). Psilocybin – Summary of knowledge and new perspectives. *European Neuropsychopharmacology*. 24(3), s. 342-356. Získáno 18. června 2021 z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24444771/>
- [93] Vaidya, V. A., Marek, G. J., Aghajanian, G. K., Duman, R. S. (1997). 5HT_{2A} Receptor Mediated Regulation of Brain Derived Neurotrophic Factor mRNA in the Hippocampus and the Neocortex. *The Journal of Neuroscience*. 17(8), s. 2785–2795. Získáno 13. června 2021 z: <https://www.researchgate.net/publication/14123149> 5 HT 2A Receptor Mediated Regulation of Brain Derived Neurotrophic Factor mRNA in the Hippocampus and the Neocortex
- [94] Van Amsterdam, J. et al. (2015). European rating of drug harms. *Journal of Psychopharmacology*. 29 (6), 655–660.
- [95] Vejmla, Č., Postránecká, Z. (2017). *Psychedelická terapie v České republice. Teoretický koncept nebo reálný cíl?* AT Konference Praha. Získáno 5. června 2021 z: <https://at-konference.cz/wp-content/uploads/2017/06/postranecka-z.-pazitny-m.-vejmla-c.-proc-je-lecba-psychedeliky-v-ceske-republice-realnym-cilem.pdf>
- [96] Vollenweider, F. et al. (2001). A Systems Model of Altered Consciousness : Integrating Natural and Drug-Induced Psychoses." *Brain Research Bulletin*. 56 (5), s. 495–507. Získáno 4. července z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11750795/>

- [97] Watts, R., Day, C., Krzanowski, J., Nutt, D. & Carhart-Harris, R. (2017). Patients' Accounts of Increased "Connectedness" and "Acceptance" After Psilocybin for Treatment-Resistant Depression. *Journal of Humanistic Psychology*. 57(5), s. 520–564. Získáno 13. června z: https://www.researchgate.net/publication/317674169_Patients%27_Accounts_of_Increased_Connectedness_and_Acceptance_After_Psilocybin_for_Treatment-Resistant_Depression
- [98] Willins, D. L., et al. (1997). Serotonin 5-HT(2A) Receptors Are Expressed on Pyramidal Cells and Interneurons in the Rat Cortex. *Synapse*. 27 (1), s. 79–82. Získáno 18. června z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9268067/>
- [99] Zábranský, T. (2003). *Drogová Epidemiologie - 1. vyd.* Olomouc: Univerzita Palackého.